

Plats för kultur

Tre fallstudier om förutsättningar för lokalt kulturliv
Rapport 2026:1

Postadress:

Box 1001
405 21 Göteborg

Besöksadress:

Södra Vägen 54

Telefon:

031-395 20 00

E-post:

info@kulturanalys.se

Webbplats:

www.kulturanalys.se

© Myndigheten för kulturanalys 2026

Formgivning: Bazooka

ISBN: 978-91-87046-72-8

Myndigheten för kulturanalys

Plats för kultur

Tre fallstudier om förutsättningar för lokalt
kulturliv

Innehåll

Förord	7
Sammanfattning.....	8
Fallstudier på tre olika platser i landet	8
Resultatdiskussion	9
Kulturutbud med utgångspunkt i platsens möjligheter	9
Utrymme för samverkan och samspel breddas	10
Det delade ansvaret för en infrastruktur	10
Slutsatser	11
Summary	13
Case studies on three different places	13
Discussion of results	14
Cultural activities based on the potential of the location	15
Space for collaboration and interaction is broadened	15
Shared responsibility for infrastructure	16
Conclusions	16
Inledning	18
Syfte, frågeställningar och kunskapsmotiv	18
Fallstudier i tre regioner	19
Ett systemperspektiv	19
Val av fall	20
Metod och material	22
Intervjuer	22
Dokumentstudier	23
Statistik	23
Disposition	23

Förutsättningar inom och utanför kulturpolitiken.....	25
Kulturpolitiska inriktningar med kontinuitet	25
Kultursamverkansmodellen och strukturer för samspel.....	26
Infrastruktur, synergier och civila aktörer.....	27
Förutsättningar för politikimplementering.....	27
Ojämna befolkningsmönster – landsbygd och stad.....	28
Ekonomiska resurser för kultur	30
Ett platsbaserat, territoriellt perspektiv.....	32
Kapitelsammanfattning	33
 Överkalix – kommunalt och ideellt i samspel.....	 34
Kultur i Överkalix.....	34
Det lokala sammanhanget.....	35
Kommunalt kulturpolitiskt arbete	37
Samspel för kulturutbud.....	39
Ett etablerat upplägg	39
Folkbibliotek och föreningsliv som en grund.....	40
Kommunal samordning och kulturpott.....	41
Mål om ökad variation i utbudet.....	42
Förändrad samverkan och generationsväxling.....	42
Kultur och fritid utan tydlig gränsdragning	43
Kulturutveckling med små resurser	43
Kommunal – ideell samverkan	44
Kommunal – regional samverkan	45
Vilja att växla upp resurser	46
Kapitelsammanfattning	47
 Lesjöfors Museum – från föreningsdrivet till regionalt huvudmannaskap	 48
Lesjöfors Museum – ett lokalt bevarandeprojekt	48
Det lokala sammanhanget.....	49
Kommunalt kulturpolitiskt arbete	51

Fas ett: Den lokala platsen som utgångspunkt.....	53
Uppbyggnad med gemensamma insatser.....	53
Kulturföreningen Rikoschetten och Lesjöfors fjädrar.....	53
Mun-till-mun metoden.....	54
Samarbete kring Lesjöfors samtida	55
Fas två: Värmlands Museum som huvudman	56
Öronmärkta medel och tioårigt samarbetsavtal.....	56
Besöksmålsutveckling och regional drift.....	56
Aktörer i samverkan.....	57
Gemensamt engagemang i platsen.....	58
Samverkan – utmaningar på kort och lång sikt	59
Kapitelsammanfattning	60

Ifö Center – uppstartsprocess och kommunalt–regionalt

möjliggörande	61
Ifö Center som ett konstnärsdrivet kulturhus	61
Det lokala sammanhanget.....	62
Kommunalt kulturpolitiskt arbete	64
Fas ett: Samverkan som en strategi, 2011–2017	66
Uppstart, kommunalt projektledarskap och Leader-finansiering	66
Sambandscentralen Ifö Center utvecklar verksamheten.....	67
Fas två: Fastighetsägarskap och regionalt uppdrag, 2018–.....	67
Crowdfunding och lokalt stöd	67
Regionalt resurscentrum för bild och form.....	68
Nytt kommunalt utvecklingsbidrag.....	69
Organisation i tre delar som resultat av samverkan	70
Gemensamma insatser för platsutveckling.....	70
Kommunen som möjliggörare och kapacitetshöjare.....	71
Regionala insatser och vit fläck	72
Plattform för fler	73
Kapitelsammanfattning	73

Regionala perspektiv på plats, kulturutbud och samspel.....	75
Regionala främjandearbeten	75
Samspel med kommunerna.....	76
Kulturskapare och nya initiativ.....	77
Geografiska slagsidor och betydelsen av mottagarkapacitet	78
Att rusta för mottagarkapacitet och främja civila aktörer	79
Kapitelsammanfattning	80
Förutsättningar och faktorer i fokus för kulturutbud.....	81
Kulturutbud med utgångspunkt i platsens möjligheter	82
Tre exempel på kulturutbud.....	82
Tillkomster – drivande individer och tillgång till lokaler.....	83
Föreningsformen och dess variationer	83
Utrymme för samverkan och samspel breddas	84
Kommunal bidragsgivning som en dialogyta	84
Regionernas roll och inblandning av statliga medel	85
Kombinationen av flera finansieringskällor	86
Det delade ansvaret för en infrastruktur	87
Geografiska variationer lyfts som en problematik.....	87
Samhällsekonomiska förutsättningar motiverar.....	88
Slutsatser.....	89
Kreativa krafter, risktagande och tillgång till lokaler bidrar till utveckling.....	89
Kommunal finansiering är en motor för samverkan.....	89
Viktigt att stimulera förutsättningar att driva verksamhet och arbeta för bredd i arrangörskap	90
Referenser	91
Datakällor.....	95
Bilaga 1. Figurer.....	97
Bilaga 2. Intervjuguider	99

Förord

Inom ramen för Myndigheten för kulturanalys uppdrag att utifrån i de nationella kulturpolitiska målen analysera och utvärdera utvecklingen inom kulturområdet finns utrymme att initiera egna utredningar. Denna rapport presenterar resultatet av vårt projekt kring att studera och resonera kring förutsättningar för kulturutbud i landet. Projektet initierades ursprungligen 2019 som en kvalitativ fortsättning på kartläggningen *Kulturens geografi* (Myndigheten för kulturanalys 2019). Projektet har bitvis varit pausat, på grund av omständigheter såsom covid-19-pandemin och interna omprioriteringar, och rapporten rör därför en relativt lång tidsperiod: 2019 till 2025.

En viktig del av dagens kulturpolitiska system är samverkan – samverkan mellan aktörer på statlig, regional och kommunal nivå, såväl som samverkan mellan offentlig, privat och ideell sektor. Vi har de senaste åren publicerat kartläggningar av kultur i stad och landsbygd, baserade på bearbetningar av statistik och koordinatsatta dataunderlag. Som en fortsatt fördjupning har vi sett platsers lokala kulturliv som en viktig ingång för att bättre förstå samverkan mellan offentlig kulturpolitik och lokala behov.

Göteborg, mars 2026

Mats Granér

Direktör och myndighetschef

Sammanfattning

I den här rapporten lyfter Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) kulturpolitiska perspektiv på samverkan, plats och lokalt kulturliv. Utredningen har som *syfte* att undersöka förutsättningarna för allmänt kulturutbud och kulturverksamhet på olika platser i landet.

Kulturpropositionen pekar ut vikten av att ”människor i hela landet har möjlighet att ta del av ett rikt och mångsidigt kulturutbud” (prop. 2009/10:3, s. 12). Mål om allas möjlighet till deltagande, och tillgång till kultur, har motiverat reformarbete över tid. Det har genererat satsningar på att bygga en infrastruktur av länsinstitutioner, och senare införandet av kultursamverkansmodellen med förstärkt främjandeuppdrag till regionerna inom modellen. Kulturanalys har i tidigare kvantitativa kartläggningar av kulturutbud konstaterat att tillgången till kultur varierar (Myndigheten för kulturanalys, 2019; Kulturanalys Norden, 2022b & Kulturanalys Norden, 2023). Detta handlar i huvudsak om variationer mellan landsbygd och stad, där kulturutbud i landsbygdskommuner bärs upp av ett fåtal aktörer.

Fallstudier på tre olika platser i landet

Utredningen är initierad för att öka kunskapen om lokalt kulturliv och bygger på fallstudiemetodik. Urval av fallen har avgränsats till Region Norrbotten, Region Värmland och Region Skåne. Kriterier som har styrt urvalet är platser med olika geografiska lägen och lokalisering i kommuner som saknar större professionell kulturverksamhet. Material har samlats in genom intervjuer i tre tidsomgångar (2019, 2022/23, 2025), platsbesök och dokumentstudier.

Fallstudien Överkalix är en av landets minsta kommuner. Kulturutbudet på centralorten handlar om såväl konstutställningar och bio som scenkonstföreställningar och författarsamtal. Genomförandet kretsar dock kring arrangörskap inom det lokala föreningslivet och besök av turnerande verksamhet. Kommunens organisering bygger på folkbiblioteksuppdraget, förenings- och arrangemangsstöd, subventionerade lokaler och driftsbidrag till den lokala Folkets hus-anläggningen. Parallellt satsar kommunen sedan 2020 på förbättrad samordning och kapacitet för nya kulturevenemang.

Fallstudien Lesjöfors Museum är uppstartat som en föreningsverksamhet på initiativ av en konstnär i samarbete med invånare i den tidigare bruksorten Lesjöfors. Från 2022 är museet organiserat som en filial till Värmlands Museum. Genom detta har Värmlands Museum och Filipstads kommun ingått samarbetsavtal där kommunen kvarstår som fastighetsägare. Lesjöfors Museum har drivits som ett bevarandeprojekt men även stått för ett bredare publikt utbud såsom musikframträdanden och konstnärliga samarbeten. De senaste åren har verksamheten varit säsongsbetonad med allmänna öppettider under sommaren, och i övrigt gäller bokade gruppbesök och skolprogram.

Fallstudien Ifö Center i Bromölla är ett ”konstnärsdrivet kulturhus” som under tio år har utvecklats till ett sammanhängande komplex av konsthall, kollektivverkstäder och ateljéer. Detta drivs av två sammankopplade ideella föreningar som utvecklats utifrån tidigare projektsamarbeten med kommunen. Sedan 2018 har verksamheten (genom föreningen Sambandscentralen) i uppdrag att vara ett regionalt resurscentrum för bild och form och med årligt verksamhetsbidrag från Region Skåne. Fastigheten består sammantaget av 43 000 kvadratmeter och ägs av verksamheten genom ett icke-vinstdrivande aktiebolag (SVB).

Resultatdiskussion

En allmän förutsättning för kulturutbud är att det finns kulturskapare, lokaler, arrangörer och deltagare (besökare, publik). I de studerade fallen har samspellet mellan kommunala och ideella aktörer lagt grunden men samverkan har även samlat fler aktörer inom offentlig och privat verksamhet.

Kulturutbud med utgångspunkt i platsens möjligheter

Utredningen visar att aktörskonstellationer och verksamheter i hög grad hänger samman med den lokala kontexten och hur det varit möjligt att verka på platsen. Att anordna publika kulturaktiviteter har blivit ett sätt att bredda och utveckla kulturutbudet generellt. Gränsen mellan kulturaktiviteter och fritidsaktiviteter är inte alltid tydlig i detta.

Fallen representerar verksamhet inom bild och form, kulturarv och samlingsförvaltning samt en liten kommuns samarbete kring publika kulturarrangemang. Målgrupper är en intresserad allmänhet inom närområdet i kombination med besökare utifrån, och även yrkesverksamma konstnärer.

Även om det är enskilda personer som har burit huvudansvaret och drivit aktiviteter framåt har en större bas av engagerade individer etablerats. Föreningsformen återkommer som ett sätt att organisera, engagera och driftsätta kulturverksamhet.

Utrymme för samverkan och samspel breddas

Likheter mellan fallen är dels samspelen mellan föreningsverksamhet och kommunala insatser, dels fokus på samverkan och det kapacitetshöjande som regionerna kan bidra till. Offentliga aktörer blir i dessa konstellationer viktiga som främjare och att ge legitimitet till verksamheten.

Den kommunala bidragsgivningen spelar en central roll och ger en struktur för samspel och dialog mellan kommun och föreningsliv. Dialogen leder till utvecklande och understödjande insatser. Exempel som vi identifierar är kommunalt projektledarskap för initiativ som kommer från föreningsliv, lokalupplåtelse baserat i ett kommunalt fastighetsägarskap och anpassningar i det kommunala bidragssystemet.

Med grund i lokal samverkan har två verksamheter, Lesjöfors Museum och Ifö Center, blivit del av den regionala infrastrukturen för kultur. Där har regionernas medverkan möjliggjort för ytterligare utveckling och ökad långsiktighet.

Det delade ansvaret för en infrastruktur

Regionernas motiv till att involvera sig i Lesjöfors Museum och Ifö Center är att verka för kulturutveckling, säkra professionell kulturverksamhet och bredda den geografiska spridningen av resurser. Att åstadkomma en jämn geografisk spridning av kulturutbud lyfts som en utmaning för samtliga nivåer. Det framkommer i kulturpolitiska styrdokument (kulturpropositionen, regionala kulturplaner, kommunala kulturpolitiska program) liksom i intervjudeltagarnas beskrivning av slagsidor och prioriterade åtgärder.

När de större länsinstitutionerna arbetar med turnerande uppdrag nås fler. Detta bidrar till ökad bredd och variation i det lokala kulturutbudet, men gynnar också det fria kulturlivet. Samtidigt pekar intervjudeltagare på att sådana uppdrag för med sig ökade omkostnader när de geografiska avstånden är stora. För att ta emot turnerande föreställningar och produktioner krävs mottagarkapacitet och lokaler. Resultatet visar att förutsättningar för lokalt arrangörskap i stor utsträckning skapas av det civila samhället.

Slutsatser

Utifrån utredningens samlade resultat drar Kulturanalys tre övergripande slutsatser.

Kreativa krafter, risktagande och tillgång till lokaler bidrar till utveckling

Utredningen visar att även relativt små medel som det offentliga satsar på enskilda initiativtagare och eldsjälar kan få ett stort genomslag i utveckling av kulturutbudet. Två viktiga faktorer är starka kreativa krafter som driver nya initiativ, och en grad av risktagande från kommunerna. Med detta menar vi att konstnärlig kompetens, och uthållighet i att skapa innehåll med kvalitet och relevans, i sig är viktiga resurser. Och att kommunernas kapacitet att gå in och stötta nya initiativ i ett tidigt skede blir en språngbräda för längre satsningar och varaktighet.

En ytterligare central faktor är tillgången till lokaler. I utredningens aktuella fall har återbruk av äldre industrifastigheter varit en del av kulturutvecklingen på plats. Fler liknande exempel finns i landet, där landsbygdens förutsättningar att stå för billiga lokaler är bättre än städernas.

Kommunal finansiering är en motor för samverkan

Den kommunala kulturfinansieringen är även med små medel en motor för samverkan. Genom att ha kommunen med sig kan verksamheter växla upp både gällande att få medel från den regionala nivån och en ingång i kultur-samverkansmodellen, och att uppfylla krav om samverkan och medfinansiering som ställs för extern projektfinansiering (t.ex. Leader). En betydande del

av samverkan tar form i lokala engagemang kring platser där olika politiska perspektiv sammanfaller. Det kan handla om att förena kulturpolitiska mål med mål om social utveckling, goda livsmiljöer och ett mer varierat näringsliv.

God kännedom om varandra blir en underlättande faktor när det gäller att få fler aktörer att involvera sig och ställa upp med tjänster och bidrag som tillsammans breddar finansieringen och resurssättningen.

Viktigt att stimulera förutsättningar att driva verksamhet och arbeta för bredd i arrangörskap

Flera små kulturverksamheter startas upp och drivs i föreningsform, där andelen löneanställning respektive ideellt arbetade timmar varierar. Vissa föreningar bär ett fastighetsansvar vilket för med sig kontroll över verksamhetens långsiktiga existens. Nackdelar är att driften tillsammans med renoverings- och underhållsbehov kan medföra höga kostnader som inte täcks av gängse bidragsgivning och föreningsstöd. Här finns grund till ytterligare översyn av stödutformning, nationellt och regionalt, för att matcha de särskilda finansieringsbehov som hänger ihop med lokaler.

I utredningen lyfts lokal mottagarkapacitet och att stimulera för ökad bredd i arrangörskap som nyckelfaktorer för att åstadkomma bättre geografisk spridning av resurser. Genom att nyttja och rusta det kommunala folkbiblioteksuppdraget tillsammans med föreningsdrivna verksamheter skapas en infrastruktur för kultur som når ut på lokala platser.

Summary

This report, the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis (Kulturanalys) examines cultural policy perspectives on collaboration, place, and local cultural life. The purpose of the study is to examine the conditions for general cultural activities in different parts of the country.

The Culture Bill highlights the importance of “people throughout the country having the opportunity to participate in a rich and diverse cultural offering” (Bill 2009/10:3, p. 12). The goal of universal participation and access to culture has driven reform efforts over time. These have included building an infrastructure of county institutions and, later, introducing the Cultural Collaboration Model, which strengthened the regions’ promotional mandate within the model. In previous quantitative surveys of cultural offerings, the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis has found that access to culture varies (Swedish Agency for Cultural Policy Analysis, 2019; Kulturanalys Norden, 2022b & Kulturanalys Norden, 2023). This mainly concerns differences between rural and urban areas, where cultural activities in rural municipalities depend on a small number of actors.

Case studies on three different places

The study was initiated to increase knowledge about local cultural life and is based on case study methodology. The selection of cases was limited to the regions of Norrbotten, Värmland, and Skåne. The selection criteria were places with different geographical locations in municipalities that lack major professional cultural institutions. Data were collected through interviews in three rounds (2019, 2022/23, 2025), site visits, and document studies.

The case study Överkalix concerns one of the smallest municipalities in the country. Cultural offerings in the central town include art exhibitions and cinema as well as performing arts and author talks. However, these activities are largely implemented through local associations and visits by touring productions. The municipality’s cultural provision is organised around the

public library mission, support for associations and events, subsidised premises, and operating grants for the local community centre, Folkets Hus. In parallel, since 2020, the municipality has invested in improved coordination and capacity for new cultural events.

The case study Lesjöfors Museum in Filipstad originated as an association initiative by an artist in collaboration with residents of the former industrial town of Lesjöfors. Since 2022, the museum has been organised as a branch of the Värmland Museum. The museum building is owned by the municipality of Filipstad, and to this end the Värmland Museum and Filipstad Municipality have entered into a cooperation agreement on operations. Over time, Lesjöfors Museum has been run as a conservation project but has also offered a broader public programme, such as musical performances and artistic collaborations. In recent years, the museum has been seasonal, with general opening hours during the summer and, at other times, pre-booked group visits.

The case study Ifö Center in Bromölla is an “artist-run cultural center” that, over the course of ten years, has developed into a cohesive complex of art galleries, collective workshops, and studios. It is run by two interconnected non-profit associations that grew out of earlier project collaborations with the municipality. Since 2018, the organisation (through the Sambandscentralen association) has been tasked with serving as a regional resource centre for art and design, with annual operating grants from Region Skåne. The property comprises a total of 43,000 square meters and is owned by the organisation through a non-profit limited company (SVB).

Discussion of results

A general prerequisite for cultural offerings is the existence of cultural creators, venues, organisers, and participants (visitors, audiences). In the cases studied, interaction between municipal and non-profit actors has laid the foundation, while collaboration has also brought together additional actors from the public and private sectors.

Cultural activities based on the potential of the location

The study shows that stakeholder constellations and activities are closely linked to the local context and to what has been practically possible in each place. Organising public cultural activities has become a way of broadening and developing local cultural life in general. The boundary between cultural activities and leisure activities is not always clear in this regard.

The cases represent activities in the fields of art and design, cultural heritage and collection management, as well as a small municipality's collaboration on public cultural events. The target groups include interested members of the local community, visitors from outside the area, and professional artists.

Although individual actors have borne the main responsibility and driven activities forward, a broader base of committed participants has been established. In the study, the association form recurs as a way of organising, engaging, and implementing cultural activities.

Space for collaboration and interaction is broadened

Similarities between the cases include the interaction between association activities and municipal initiatives, as well as the focus on broad collaboration and the capacity-building that regions can provide. In these constellations, public actors are important in promoting and lending legitimacy to the organisations.

Municipal funding plays a central role and provides a structure for interaction and dialogue between the municipality and associations. This dialogue leads to developmental and supportive initiatives. Examples include municipal project management for initiatives originating from associations and organisations, the provision of premises based on municipal property ownership, and adjustments to the municipal funding system.

Based on local collaboration, two organisations, Lesjöfors Museum and Ifö Center, have become part of the regional cultural infrastructure. The regions' involvement has enabled further development and increased long-term planning.

Shared responsibility for infrastructure

The regions' motivation for involvement in Lesjöfors Museum and Ifö Center is to promote cultural development, ensure professional cultural activities, and broaden the geographical distribution of resources. Achieving an even geographical distribution of cultural offerings is highlighted as a challenge at all levels. This is evident in cultural policy documents (the national cultural policy bill, regional cultural plans, municipal cultural policy programs) as well as in the interview participants' descriptions of geographical bias and priority measures.

When the larger county institutions undertake touring assignments, they reach more people. This contributes to greater breadth and variety in local cultural activities and also benefits independent cultural life. At the same time, interview participants point out that such assignments entail increased costs when geographical distances are great. In addition, to host touring performances and productions, reception capacity and suitable premises are required. The results show that the conditions for local organisers largely depend on, and are created by, associations in civil society.

Conclusions

Based on the overall results of the study, Kulturanalys draws three general conclusions.

Creativity, risk-taking, and access to facilities foster development

The study shows that even relatively small amounts of public funding invested in individual initiators and enthusiasts can have a major impact on the development of cultural activities. Two important factors are strong creative forces that drive new initiatives and a degree of risk-taking on the part of municipalities. By this we mean that artistic competence and perseverance in creating content of quality and relevance are important resources in themselves, and that the capacity of municipalities to step in and support new, uncertain initiatives at an early stage becomes a springboard for longer-term investments and sustainability.

Another key factor is access to premises. In the cases, the reuse of older industrial properties has been part of the cultural development of these places. There are several similar examples in the country, where rural areas are better placed than cities to provide inexpensive premises.

Municipal funding acts as a catalyst for collaboration

Even with limited resources, municipal cultural funding is an engine for collaboration. With the municipality on board, activities can step up in terms of obtaining funding from the regional level and gaining access to the cultural collaboration model, as well as meeting the requirements for collaboration and co-financing that are set for external project funding (e.g., Leader). A significant part of the collaboration takes shape in local engagement around places where different political perspectives coincide. This may involve combining cultural policy goals with goals for social development, good living environments, and a more diverse business community.

Mutual familiarity becomes a facilitating factor in encouraging more actors to get involved and provide services that together broaden financing and resource allocation.

It is important to create favourable conditions for cultural activities and to promote diversity among organisers

Several small cultural businesses are established and run as associations, where the proportion of salaried employment and voluntary work varies. Some associations have responsibility for premises, which gives them control over the long-term existence of the business. The downside is that running the place, along with renovation and maintenance needs, can be expensive, and that is not covered by the usual grants and association support. There is a need to assess how support is set up, both nationally and regionally, to match these property-related needs.

The report highlights local reception capacity and stimulating greater diversity in organisers and venues as key factors in achieving a better geographical distribution of resources. By utilising and further promoting the municipal public library mission together with association-run activities, an infrastructure for culture is created that reaches out to local places nationwide.

Inledning

Den här utredningen handlar om samverkan, platser och lokalt kulturliv. Närhet till kulturaktiviteter har varit viktig för den kulturpolitik som utvecklats sedan 1970-tal. Detta har diskuterats i termer av kommunernas ansvar för lokaler för kultur liksom behovet av att utveckla lokala kulturpolitiska inriktningar (Kleberg & Forsell 2019; prop. 1974:28). Kulturutbud handlar i det avseendet också om fysiska platser (se resonemang i Arriaza Hult et al 2025). Även om den digitala utvecklingen har skapat nya möjligheter att ta del av och utöva kultur kvarstår behov av platser att mötas på och vara delaktig i kulturliv.

Kulturpropositionen pekar ut vikten av att ”människor i hela landet har möjlighet att ta del av ett rikt och mångsidigt kulturutbud” (prop. 2009/10:3, s. 12). För att möta invånarna och olika lokala förutsättningar lyfts betydelsen av ett samspel mellan statlig, regional och lokal nivå, och att ansvaret för kulturlivet delas mellan offentliga, privata och ideella krafter (prop. 2009/10:3, s. 18).

Kulturanalys har i kvantitativa kartläggningar av kulturutbud konstaterat att kulturaktiviteter i olika delar av landet varierar (Myndigheten för kulturanalys, 2019; Kulturanalys Norden, 2022b & Kulturanalys Norden. 2023). Framför allt i landsbygdskommuner skapar detta en grundstruktur avhängigt ett fåtal aktörer. Det har synliggjorts av våra studier liksom andras (Kulturrådet, 2021) att lokala nätverk byggs upp och samlar aktörer på ett sektorsövergripande vis där offentliga och ideella likväl som privata är med och samspelar kring kulturutbud.

Syfte, frågeställningar och kunskapsmotiv

Syftet med denna utredning är att fördjupa kunskapen om förutsättningar för kulturutbud och olika aktörers, och politiska nivåers, betydelse för lokal kulturverksamhet. Vi har velat möjliggöra en perspektivförflyttning från nationellt och statligt till lokalt och platsbundet, och undersökningen avgränsas därför till specifika fall som alla utgör exempel på lokal kulturverksamhet på olika geografiska platser i landet. Därmed kompletteras Kulturanalys tidigare studier som i första hand belyst kommuner och kommuntyper.

I utredningen kommer vi att resonera kring kulturpolitiska såväl som samhälls-ekonomiska förutsättningar för kulturutbud genom följande frågeställningar:

- Hur ser kulturutbud/verksamheten, dess tillkomst och varaktighet ut i valda fall?
- Hur samverkar aktörer på olika politiska nivåer (den statliga, regionala och kommunala) och inom olika samhällssektorer (offentlig, privat och ideell) i skapandet av förutsättningar för kulturutbud på platsnivå, och vilken roll spelar denna samverkan?

I gällande kulturproposition formuleras den nationella kulturpolitikens huvudsyfte som ”att stödja insatser som görs inom ordets, scenens, bildens och tonens områden samt för kulturarvet” (prop. 2009/10:3, s. 12). Vad som definieras som kultur i utredningen har vi däremot låtit fallen styra, och därmed vidgas avgränsningen i visst avseende från det kulturpolitiskt renodlade.

Fallstudier i tre regioner

Utifrån syftet att synliggöra de olika förutsättningar som råder i landet har vi valt att använda fallstudiemetodik som utredningsmetod. De olika fallen bidrar till att beskriva, och problematisera, lokala kontexter, men tillsammans ger fallen även ökad kunskap om platsens betydelse i det kulturpolitiska systemet. Därmed närmar vi oss en övergripande tematik om geografiska effekter av förd kulturpolitik och en beskrivning mer i detalj av de relationer som bär upp lokalt kulturliv på tre platser i landet.

Ett systemperspektiv

En viktig ingång för analysen och materialinsamlingen är att anlägga ett systemperspektiv på kulturpolitiken. Målet om att det ska finnas tillgång till kultur förutsätter ett samarbete mellan den statliga, regionala och lokala nivån (se prop. 2009/10:3, s. 21). I och med att kultursamverkansmodellen införts i svensk kulturpolitik har systemet fått en uppbyggd flernivåstruktur som baseras på samverkan. Politiken vilar på att det finns tre förvaltningspolitiska nivåer – stat, region och kommun – som inom ramen för sina respektive upp-

drag agerar självständigt. De nationella kulturpolitiska målen är styrande för statliga insatser och ska fungera vägledande för regional och kommunal nivå (prop. 2009/10:3).

I den nationella propositionen betonas dessutom vikten av samverkan mellan offentliga och civila aktörer, inte minst på regional och lokal nivå (prop. 2009/10:3, t.ex. s. 1 och 34). I styrningen genom kultursamverkansmodellen organiseras sådan samverkan bland annat som samråd (se även Kulturrådets förslag [Kulturrådet 2025a, s. 15f] om utveckling av kultursamverkansmodellen och att formalisera dialog).

Val av fall

Fallstudierna valdes ut och avgränsades genom en process i två faser. Vi gjorde ett första urval av regioner 2019 när projektet inleddes. Detta urval baserades på kriterier som variation i storlek och olika geografiska lokaliseringar, vilket ledde fram till avgränsningen Region Norrbotten, Region Värmland och Region Skåne. Utifrån dessa val genomförde vi en inledande intervjuomgång samma år, förfarandet beskrivs närmare i kommande metodavsnitt.

I den inledande regionala intervjuomgång 2019 ställde vi frågor om intressanta platser i regionen. Från vår sida tydliggjordes att vi inte var ute efter så kallade goda exempel utan snarare platser och verksamheter som stack ut i en eller annan bemärkelse. Totalt lämnades förslag på 33 olika platser/verksamheter för möjliga fördjupningsstudier, och i övervägande grad beskrevs dessa som intressanta platser i positiv bemärkelse – att man på platsen hade åstadkommit något som var bra trots små resurser. Det förekom även exempel på platser där förutsättningarna för kultur var bekymmersamma och utmanande.

Det andra urvalet i fallstudieförfarandet gjordes 2022, och därmed gjordes ytterligare en fördjupning i de tre regionerna. I och med urvalskriterierna har fokus legat på kommuner som saknar större institutionsdriven kulturverksamhet, har mindre folkmängder och befinner sig utanför länens residensstäder. Sammantaget inkluderas i dessa urval olika former av kulturverksamheter och kulturutbud. I två av fallen presenteras arbete med att bygga upp ny och

varaktig kulturverksamhet. I det tredje fallet presenteras ett samspel mellan kommunal och ideell sektor för kulturutbud; detta fall saknar en tydlig tillkomstbeskrivning och rör i stället en samarbetsstruktur. Det som förenar de tre fallen är att de alla representerar publika kulturaktiviteter och att det rör sig om platser som befinner sig utanför de regionala centra.

Överkalix och Region Norrbotten

För Region Norrbotten avgränsades fallstudien till centralorten Överkalix och till samverkan mellan kommunen och ett lokalt föreningsliv kring ett kulturutbud.

I de regionala intervjuerna 2019 lyftes Överkalix som en intressant plats utifrån utmaningar för en liten kommun där förutsättningarna inte är självklara och resurserna små (regional företrädare 2019).

Lesjöfors Museum, Filipstad och Region Värmland

För Region Värmland avgränsades fallstudien till verksamheten Lesjöfors Museum som är ett ideellt uppstartat museum med lokalhistorisk inriktning i Lesjöfors, Filipstads kommun. Under 2022 skedde en växling i huvudmannaskap för att säkerställa verksamheten och i dag ligger museet som en filial under Värmlands Museum.

Lesjöfors lyftes i intervjuerna 2019 som en gammal bruksort med det synnerligen sevärda, eldsjälssdrivna Lesjöfors Museum.

Ifö Center, Bromölla och Region Skåne

För Region Skåne avgränsades fallstudien till verksamheten Ifö Center som är ett ”konstnärsdrivet” kulturhus i centrala Bromölla.

I de regionala intervjuerna 2019 framhävde flera Ifö Center som en intressant utveckling för en mindre kommun och där initiativet kommit underifrån från konstnärer som velat etablera verksamhet i en äldre industrifastighet.

Metod och material

En fallstudiemetodik kan tillämpas både i ett utforskande och ett beskrivande perspektiv (Yin 2012). Denna utredning kombinerade båda perspektiven och tog i första hand utgångspunkt i hur-frågeställningar. Kultur äger rum på platser som alltid är delar av större lokala sammanhang. För att undvika att fallstudierna endast belyser en övergripande, strategisk nivå beskriver vi också de sammanhang och orter där verksamheterna är lokaliserade.

Intervjuer

Materialet för utredningen inhämtades i huvudsak genom intervjuer. Intervjuerna genomfördes under tre tidsmässiga faser: hösten 2019, hösten/vintern 2022/2023 och sommaren/hösten 2025. Ytterligare kompletteringar gjordes vintern 2025/2026.

Under den första intervjuomgången var fokus på regional förvaltning för kultur. Intervjudeltagarna var tjänstepersoner och förvaltningschefer för kultur inom regionerna Norrbotten, Värmland och Skåne. Dessutom intervjuade vi politiker från presidiet för ansvarig nämnd eller utskott.

Under den andra intervjuomgången var fokus på fall och platser. Här intervjuade vi verksamhetsansvariga, centrala tjänstepersoner inom den kommunala förvaltningen för kultur, föreningsrepresentanter och lokala politiker. Dessutom genomförde vi uppföljande intervjuer med tidigare intervjuade regionalpolitiker för att fånga utveckling över tid.

Under den tredje intervjuomgången gjordes uppföljande och kompletterande intervjuer med företrädare för verksamheter och regional nivå.

För intervjuerna använde vi anpassade intervjuguider, vilka baserades på teman om kulturutbud, samverkan och samspel, finansiering och värdeskapande (se bilaga 2). Intervjuerna tog mellan 40 och 90 minuter. Totalt genomförde vi 66 intervjuer. Merparten av intervjuerna 2019 och 2022/2023 genomfördes som fysiska intervjuer vid platsbesök på förvaltningarna och verksamheterna. Ett mindre antal intervjuer genomfördes digitalt via Teams. Uppföljande intervjuer 2025 genomfördes digitalt via Teams.

Dokumentstudier

Dokumentstudier har utgjort en andra del av utredningen. Lokala dokument kopplat till platserna och verksamheterna användes som ett grundmaterial och har innefattat projektansökningar, återrapporteringar och marknadsföringsmaterial. För kommunen där platsen och verksamheten ligger inkluderades även kommunala kulturpolitiska program och strategier.

Därtill studerade vi regionala kulturplaner och regionala utvecklingsstrategier för Region Norrbotten, Region Värmland och Region Skåne.

Statistik

I utredningen använde vi också statistiskt material för att bygga upp kontextbeskrivningar. Samhällsekonomiska och demografiska variabler är hämtat från SCB:s statistikdatabas och rör i huvudsak utvecklingen från år 2005 till 2024. Därtill används material från Kulturanalys officiella statistik om offentliga utgifter för kultur.

Disposition

Efter det inledande kapitlet följer ett kapitel om förutsättningar inom och utanför kulturpolitiken. Först presenteras reformarbete som syftat till ökad delaktighet och geografisk tillgänglighet genom åren. Därefter presenteras statistik om befolkning, samhällsekonomi och resurser till kultur i landsbygd och stad. Avslutningsvis resonerar vi kring en ökad politisk betoning på platser.

Kapitel tre, fyra och fem är beskrivningar av fallen och presenterar respektive plats och kulturverksamhet, inblandade aktörer och tillkomst. Beskrivningarna har snarlik struktur men anpassat till de skillnader som finns. I den mån det har varit möjligt presenterar vi fallens kronologiska utveckling. Avslutningsvis lyfts centrala aktörsrelationer

Kapitel fem handlar om regionala perspektiv på kulturpolitiska insatser, samverkan och prioriterad kulturutveckling. Fokus är på Region Norrbotten, Region Värmland och Region Skåne.

Därefter följer ett slutkapitel som för samman resultaten i en samlad analys av fallstudierna och frågeställningarna om kulturutbud och, samverkan mellan aktörer och sektorer. Slutligen formulerar vi övergripande slutsatser för utredningen.

Förutsättningar inom och utanför kulturpolitiken

Detta kapitel syftar till att skapa en inramning för fallstudierna och förtydliga kulturpolitiska målsättningar, samverkan mellan aktörer och sektorer samt olika strukturella förutsättningar för arbete med kulturutbud. Vi gör först en kort genomgång av reformer för kultur i hela landet, och därefter diskuterar vi förutsättningar kopplat till samhällsekonomi och demografi, samt resurs-sättning av offentlig kultur. Avslutningsvis så lyfter vi ett platsperspektiv på politikens genomförande.

Kulturpolitiska inriktningar med kontinuitet

Fördelningspolitiska ambitioner låg bakom formandet av 1974 års nationella kulturpolitik konstaterade Viirman & Johannisson (2008, s. 16) i sin genomgång av 1900-talets politikutveckling inom kulturområdet. Från 1930-talets tidiga satsningar på Riksteatern och tillgängliggörande av scenkonst över landet, har insatser och reformer succesivt utvecklats under efterkrigstiden och framåt (Myndigheten för kulturanalys, 2023a, s. 44; se även Kulturanalys Norden 2022a; 2023). Dessa har syftat till att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet, en ökad tillgång till kulturutbud och insatser för stärkta arbetsvillkor för konstnärer och kulturskapare.

I den nationella kontexten har uttrycket ”kultur i hela landet” använts och återkommit i inriktningsskrivningar över tid (prop. 2009/10:3, skr. 2017/18:264). Uttrycket har anspelat på behovet av insatser för ökad geografisk spridning av offentliga kulturresurser. Som vi tidigare betonat har detta motiverat inte bara utbyggnad av länsinstitutioner för kultur, utan även bidragsgivning till föreningsliv och fria kulturskapare (Myndigheten för kulturanalys 2023a). Snarlika ingångar om geografisk spridning finns även i övriga Norden (Kulturanalys Norden 2022b) och karaktäriserar det som beskrivits som en nordisk kulturpolitisk modell utvecklad parallellt med framväxten av en allmän välfärdspolitik (Kulturanalys Norden 2022a).

Kultursamverkansmodellen och strukturer för samspel

Med kultursamverkansmodellens succesiva införande¹ 2011–2013 har en nationell struktur för statligt, regionalt och kommunalt samspel formats, karaktäriserad av flernivåstyrning och decentralisering. I den förberedande kommittéutredningen för reformen diskuterades det centrala och återkommande i frågan om ”på vilket sätt staten respektive landstingen och kommunerna kan stödja kulturlivet runt om i landet (SOU 2010:11, s. 31). Motiven bakom modellen var att öka variationer för regionala inriktningar och föra kulturpolitiska beslut närmare medborgarna (se prop. 2009/10:3).

Det delegerade regionala uppdraget att fördela statligt stöd till regional kulturverksamhet, utgår från att främja en god tillgång till kultur för länets invånare². Det pekar ut en riktning för vad som är ska-krav men där det finns utrymme för regionala vägval kring hur-frågor. Regionernas dialog med statlig nivå (vilken företräds av Statens kulturråd) baseras på de kulturplaner som varje region tar fram i samråd med länets kommuner, professionella kulturliv och aktörer inom det civila samhället (se SFS 2010:2012). Sedan 2023 har prioriteringar i Kulturrådets beredning och fördelning varit att ”utveckla den regionala infrastrukturen, etablera och stärka samverkansformer och inter-regionala samarbeten” samt ”insatser som leder till att fler invånare deltar i kulturlivet” (se Statens kulturråd 2023). I myndighetens förslag om utveckling av kultursamverkansmodellen lyfts en förstärkt dialog med kommunerna inför framtagande av de regionala kulturplanerna (Kulturrådet, 2025a).

¹ Med undantag för Region Stockholm.

² Kultursamverkansmodellens bidragsfördelning och delegeringen från stat till region utgår från uppdraget att främja en god tillgång för länets invånare till följande: professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete, biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet, professionell bild- och formverksamhet, regional enskild arkivverksamhet, filmkulturell verksamhet, och hemslöjd.

Infrastruktur, synergier och civila aktörer

Både innan och efter att kultursamverkansmodellen infördes har satsningar gjorts på att bygga ut tillgången till länsverksamheter inom scenkonst och musik. En sådan infrastruktur av professionella kulturinstitutioner har ansetts viktig för samspel med det fria kulturlivet genom att dessa institutioner agerar uppdragsgivare för kulturskapare och erbjuder lokaler för kulturutbud. En betydande del av medlen inom kultursamverkansmodellen går till institutionsbaserad verksamhet, men samtidigt saknas större professionella kulturverksamheter i många av de mer landsbygdsbetonade kommuner (Myndigheten för kulturanalys 2019; Kulturanalys Norden 2022b; 2023). Därmed varierar möjligheterna att skapa synergier med regionala och statliga kulturinstitutioner för att utveckla lokalt kulturliv.

I kulturutredningen fördes resonemang om att de befolkningsmässigt mindre kommunerna befinner sig i ett mindre gynnsamt läge (SOU 2009:16, s. 280). Utredningen lyfte att den lokala (och regionala) nivån är bäst lämpad att ta tillvara människors engagemang för kultur och att en närhetsprincip är viktig att beakta när resurser ska spridas geografiskt till invånarna. När det finns få offentliga kulturaktörer kan det skapa en förväntan om att organisationer från civilsamhället ska axla en större, och i vissa lägen kompensatorisk, roll. Det civila samhället byggs samtidigt upp av aktörer som har olika förutsättningar och ändamål med sin verksamhet inom kultur (exempelvis folkbildning, ideellt föreningsliv, ekonomiska föreningar etc.). I Kulturrådets kartläggningar av arrangörer visar man på de skilda förutsättningar som finns att verka på men den stora betydelsen civila aktörer har för ökad tillgänglighet till professionell kultur (Kulturrådet, 2021).

Förutsättningar för politikimplementering

Även om den nationella politiken har nyttjat begrepp som likvärdighet ser befolkningsstrukturer olika ut i olika geografiska delar. Det kan påverka möjligheterna att implementera politiska mål. Våra studier pekar mot att ett större befolkningsunderlag är en betydande faktor för att det ska gå att driva större kulturverksamheter och kommersiell verksamhet (Myndigheten för

kulturanalys 2019; Kulturanalys Norden 2022b; Kulturanalys Norden 2023). Detta implicerar att med en liten befolkning, mindre varierad ekonomi och större geografiska avstånd blir det svårare att främja ett mångsidigt kulturutbud.

Ojämna befolkningsmönster – landsbygd och stad

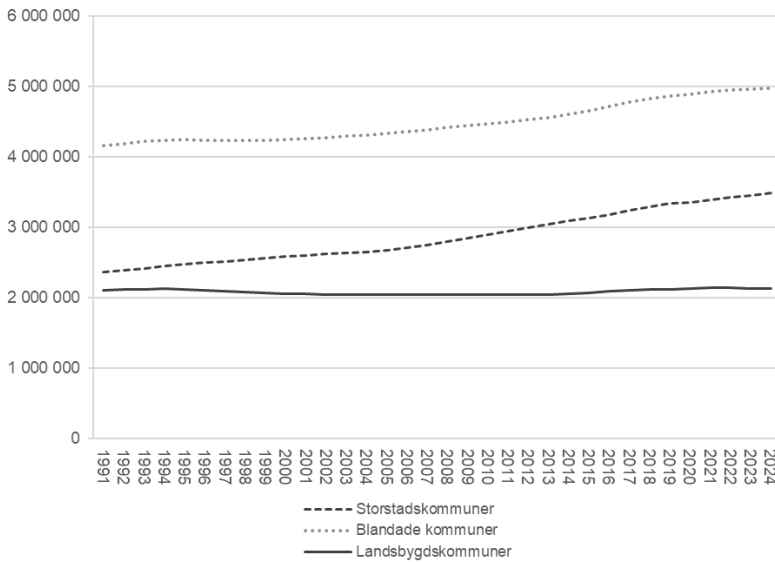
Sverige har under hela 1900-talet haft en ökande del av befolkningen som är bosatt i tätort³, och gapet har fortsatt växa under 2000-talet (SCB 2024). År 2024 var 90 procent av Sveriges befolkning bosatt i tätort. I några län har befolkningsökningen dock varit större utanför tätort de senaste åren.

Ett annat sätt att redovisa befolkningsmönster är på kommungruppsnivå⁴. Figur 1 visar att demografiska förändringar drivits på av en positiv befolkningsutveckling i storstadskommuner och blandade kommuner, medan landsbygdskommuner har haft en tämligen stabil befolkningsutveckling under de senaste tjugo åren.

³ En statistisk tätort är ett bebyggelseområde med minst 200 folkbokförda invånare och tät bebyggelse (SCB 2024).

⁴ Kommungruppsindelningen utgår från befolkningstäthet och avstånd till större tätortsbildning (Tillväxtverket 2021).

Figur 1. Invånare per kommungrupp 1991–2024, antal

Källa: SCB 2025a, Tillväxtverket 2021.

Kommentar: 26 storstadskommuner, 116 blandade kommuner och 148 landsbygdskommuner.

Ytterligare en faktor är storlekskillnader på de geografiska områden som de kommunala självstyrena råder över. Spridning av serviceutbud blir svårare ju större områden som ska täckas in med ett begränsat befolkningsunderlag. Landarealerna för Sveriges kommuner varierar mellan 8,7 och 19 307 kvadratkilometer. Samtidigt varierar befolkningstäthet mellan 0,2 och 6 446 invånare per kvadratkilometer (SCB 2025b). Liknande utmaningar gäller i förlängningen för regionerna och de regionala kulturpolitiska uppdragen.

Ekonomiska resurser för kultur

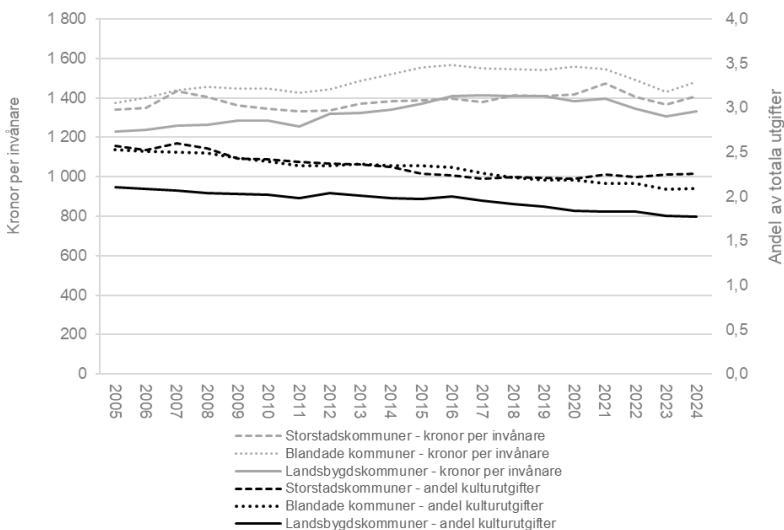
Vid sidan om kultursamverkansmodellen står kommunernas kulturpolitiska insatser för merparten av resurserna till lokal kultur. Trots begränsad lagstiftning så finns frivilliga åtaganden som har skapat en liknande struktur i majoriteten av de svenska kommunerna: det finns bibliotek⁵, kulturskoleverksamhet och bidragsgivning till föreningsliv och arrangörer.⁶ Detta skapar förutsättningar för kulturverksamhet där kommunalt förenings- och arrangörsstöd även kan riktas indirekt genom subventionerade lokaler (Kulturrådet 2021, s. 22; se även SOU 2009:16, s. 65). Samtidigt varierar det stort hur mycket resurser enskilda kommuner lägger på kultur, och det finns inget tydligt mönster i relation till landsbygd och stad. Kulturutredningen 2009 konstaterade att variationerna kan tolkas som att det finns utrymme för politiska prioriteringar i förhållande till ett allmänt kulturpolitiskt uppdrag (SOU 2009:16, s. 277). Det gör att kommuner med snarlika förutsättningar gällande folkmängd och storlek ändå kan göra olika ställningstaganden.

Med Tillväxtverkets kommungruppering visar figur 2 att kommunala kulturutgifter som andel av de totala kommunala utgifterna har minskat sedan 2004. Samtidigt har de totala utgifterna i fasta priser ökat i samtliga kommungrupper (se bilaga). Räknat i kronor per invånare, i 2024 års priser, syns inte samma tydliga trend för kulturutgifterna. En minskning skedde 2022–2023, men 2024 har de ökat igen. Högst ligger blandade kommuner, medan landsbygdskommuner ligger lägst.

⁵ Bibliotekslagen (SFS 2013:801) synliggör det kommunala ansvaret för folkbibliotek och att dessa ”ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov”.

⁶ Se resonemang hos Viirman & Johannisson 2009 om Svenska kommunförbundets normgivande rekommendationer under 1970-talet.

Figur 2. Kommunala utgifter för kultur som andel av totala utgifter samt kronor per invånare per kommungrupp 2005–2024, kronor och andel i procent. 2024 års priser

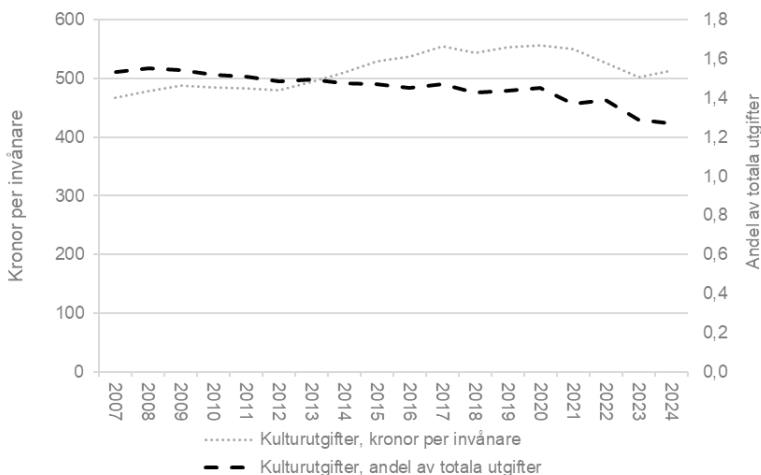
Källa: Myndigheten för kulturanalys 2025, SCB 2025a, Tillväxtverket 2021.

Kommentar: 26 storstadskommuner, 116 blandade kommuner och 148 landsbygdskommuner.

Av de platser som studeras i utredningen räknas både Filipstad (Lesjöfors) och Bromölla som blandade kommuner medan Överkalix räknas som en landsbygdskommun.

Regionernas finansiering av kultur har utvecklats i takt med kultursamverkansmodellens krav på medfinansiering från ”region, kommun eller annan huvudman” (SFS 2010:2012). För de tre specifika regionerna har de totala utgifterna för kultur, i 2024 års priser, ökat 2012–2024 med 15 procent för Region Norrbotten och 1 procent för Region Skåne men minskat 7 procent för Region Värmland (Myndigheten för kulturanalys 2025). I figur 3 framkommer att den generella ökningen i regionernas utgifter för kultur blir synlig i kronor per invånare medan utgifter för kultur som andel av totala utgifter gått ned under perioden 2007–2024.

Figur 3. Regionala utgifter för kultur som andel av totala utgifter samt kronor per invånare 2007–2024, kronor och andel i procent. 2024 års priser

Källa: Myndigheten för kulturanalys 2025, SCB 2025a.

Kommentar: Kulturutgifter inkluderar utgifter för folkhögskola.

Större delen av ökningen av de regionala kulturutgifterna hänger ihop med regionala bidrag inom kultursamverkansmodellen. Genom det statliga anslaget ”Bidrag till regional kulturverksamhet” har cirka 1,5 miljarder kronor per år fördelats inom kultursamverkansmodellen. Fördelningen har delvis anpassats till regionernas olika demografiska och geografiska förutsättningar.

Ett platsbaserat, territoriellt perspektiv

Med en befolkningsutveckling inom landet som går åt olika håll finns utmaningar och behov av samverkan mellan politikområden. Detta blir del av en utveckling där kulturpolitiska intressen potentiellt sammanfaller med territoriella perspektiv inom den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken, liksom inom EU:s sammanhållningspolitik. Gemensamt för dessa politikområden är att platsen blir själva utgångspunkten för utveckling där ”politiken beaktar att förutsättningar och villkor varierar mellan olika geografier” (SOU 2025:85, s. 142).

Både den regionala utvecklingspolitiken och den nuvarande landsbygdspolitiken lyfter fram tillgång till kulturaktiviteter som viktigt för hållbar utveckling och attraktiva livsmiljöer (Skriv. 2020/21:133, s. 27, Prop. 2017/18:179, s. 12). I den senare betonas främjande av kultur och kulturarv som delar i platsutveckling och för en mer diversifierad besöksnäring på landsbygden. Kulturens roll i samhällsutvecklingen lyfts i dessa sammanhang fram som en tvärsektoriell fråga som handlar om generella, likvärdiga möjligheter till boende, arbete och service oavsett geografi. Insatser som prioriteras syftar å ena sidan åt kompensatoriska åtgärder och å andra sidan åt utvecklingsstimulans för krympande kommuner (SOU 2025:85).

Kapitelsammanfattning

Mål om kultur i hela landet har motiverat kulturpolitiska insatser under lång tid. Det har genererat ekonomiska satsningar på att bygga en infrastruktur av professionella institutioner som också gynnar det fria kulturlivet. Med kultur-samverkansmodellen har regionerna getts ett förstärkt uppdrag om att främja tillgång till kultur. En viktig del av genomförandet bygger på att regionerna samverkar med länets kommuner, civilsamhälle och fria kulturliv. Från politiskt håll uttrycks vikten av närhet och att det lokala blir utgångspunkt för kulturaktiviteter.

Geografiska och demografiska skillnader inom landet påverkar möjligheter till likvärdig service/utbud. Det handlar om att olika befolkningstätheter och storlekar på kommuner och län skapar olika förutsättningar för att arbeta för ett mångsidigt kulturutbud. Platserns olika förutsättningar, och anpassningar därefter, är något som lyfts fram inom andra politikområden.

Överkalix – kommunalt och ideellt i samspel

I detta kapitel presenteras fallstudien Överkalix. Platsen introduceras utifrån en första allmän beskrivning av kulturutbud, därefter följer ett avsnitt om kommunens kulturpolitiska arbete. Fallet synliggör en liten kommuns förutsättningar och vårt fokus ligger på att beskriva kulturutbud, samverkan mellan offentligt och ideellt arrangörskap, och resurser. I slutet av kapitlet resonerar vi kring de aktörer som är centrala för det lokala kulturlivet och vilka motiv som driver kulturutveckling i Överkalix.

Kultur i Överkalix

Kulturutbud i Överkalix är i hög grad beroende av ett föreningsliv i samarbete med kommunen. Det finns inga knivskarpa gränser för vad som räknas som kulturaktiviteter och vad som ses som fritidsaktiviteter. De senaste åren har kommunen börjat lista de samlade aktiviteterna i ett gemensamt kalendarium för att tydligare kommunicera ut vad som händer i kommunen. Med inrättande av en ny deltidstjänst som kultursamordnare⁷ från 2020 har kommunen kunnat lägga mer resurser på samverkan och att förvalta redan etablerade samarbeten. Det har medfört att kulturutbud även börjat vidgats för att locka externa besökare. Ett exempel på detta är initiativet till en dansbandsvecka som har hållits årligen sedan 2023.

Kommunens administration kring kultur är liten och uppdelad mellan olika fackförvaltningar. Den offentliga kulturinstitutionen utgörs av ett kommunalt bibliotek som både fungerar som folk- och skolbibliotek, och rymmer en allmän utställningslokal. Större lokaler för kulturarrangemang och scenfram-

⁷ Den officiella yrkestiteln är kultur- och fritidsansvarig. Men i tjänsten ingår förutom att ansvara för samordning och arrangemang av kultur- och fritidsaktiviteter även att arbeta med kommunutveckling och inflyttning.

träddanden finns i Överkalix Folkets Hus vilket drivs som ekonomisk förening med två anställda. Kommunen ger ett årligt driftsbidrag till Folkets Hus-föreningen och får därför nyttja lokalerna för större möten (exempelvis kommunfullmäktigemöten). Kulturarrangemang i huset organiseras genom samverkan mellan andra lokala föreningar och kommunen, alternativt på initiativ av Folkets Hus-föreningen själva. Även Överkalix kyrka är en plats som används för scenkonstföreställningar.

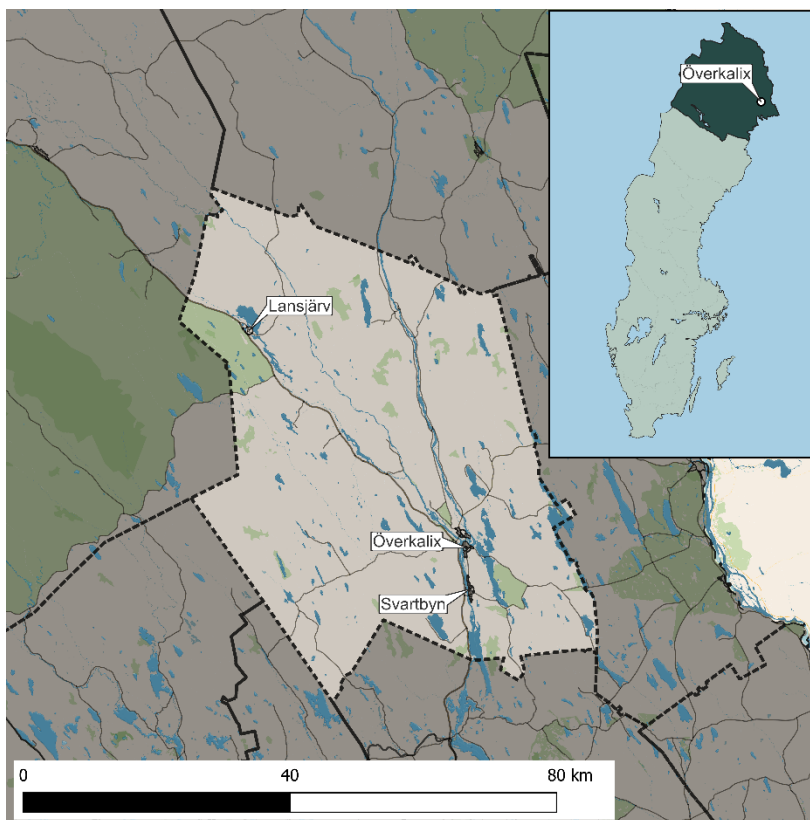
De kulturaktiviteter som arrangeras i Överkalix centralort är dels sådana som kommunen tillsammans med lokala föreningar möjliggör, dels sådana som Region Norrbottens kulturinstitutioner tar till platsen. Sammantaget kan man gå på bio, bibliotek, teater och konsert. Man kan ta del av konstutställningar, dansföreställningar och konserter. Dessutom kan man utöva kultur i form av körsång, delta i studiecirkel och gå i kulturskola. Under den snöfria delen av året genomförs kulturaktiviteter också utomhus i Blåskoleparken. Därtill finns en privatdriven festplats, Brännaberget, som startat upp verksamhet på nytt samt en dansbana i kombination med camping.

Det lokala sammanhanget

Platsen Överkalix, som också är kommunens centralort, ligger ungefär en timmes bilväg inåt landet från Luleå. Som en av Norrbottens läns fjorton kommuner är kommunen förhållandevis liten till ytan. Samtidigt ligger befolkningstätheten på 1,2 invånare per kvadratkilometer, att jämföra med läns-genomsnittet på 2,5 invånare per kvadratkilometer (SCB 2025b).

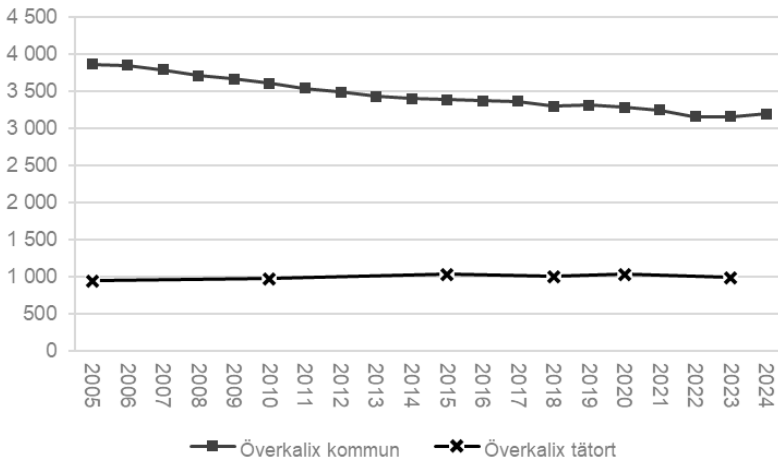
I intervjumaterialet framkommer att Överkalix ofta blir en mötesplats vid samverkan mellan kommunerna i mellersta Norrbotten.

Figur 4. Karta över Överkalix kommun

Ungefär en tredjedel av Överkalix befolkning, motsvarande 993 invånare 2023, är bosatta inne i centralorten. I kommunen finns större byar såsom Lansjärv och tätorterna Svartbyn och Tallvik. Invånarantalet i Överkalix kommun har minskat över tid. År 2024 ökade det dock jämfört med 2023, från 3 162 till 3 201 invånare.

Figur 5. Invånare i Överkalix tätort och Överkalix kommun 2005–2024, antal

Källa: SCB 2025a, h.

Trots en vändning i befolkningsutveckling de allra sista åren är medelåldern i kommunen mycket hög. År 2024 låg den på 51 år (SCB 2025c), jämfört med 45 år Norrbottens län och 42 år i riket. Den genomsnittliga förvärvsinkomsten (för åldrarna 20–64 år) är också lägre, 371 000 kronor för Överkalix kommun, mot 427 000 kronor i länet och 427 000 kronor i riket (SCB 2026a). Det genomsnittliga taxeringsvärdet ligger runt 325 000 kronor medan riks-snittet är på 2,9 miljoner kronor (SCB 2025d).

Kommunalt kulturpolitiskt arbete

Den politiska organisationen för kultur är baserad på barn- och utbildningsutskottet som ligger under kommunstyrelsen. Sättet att kombinera kultur- och utbildningsfrågor gör att det är skolchefen som är den högsta förvaltningschefen för kulturfrågor.

Målet med kommunens insatser för kultur (och kulturpolitik) är att:

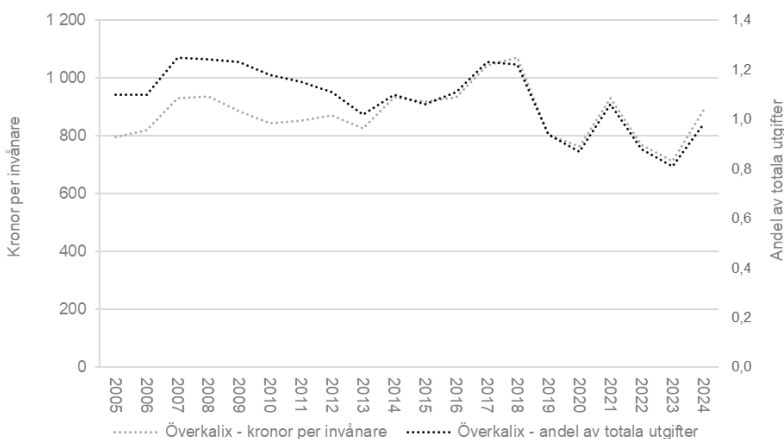
Barn och vuxna ska erbjudas ett brett utbud av kultur- och fritidsaktiviteter. Utbudet ska upplevas attraktivt, bidra till bildning och stimulera till deltagande och medskapande. Viktiga aktiviteter för kommunen är att samarbeta med skola och förskola utifrån skrivningar i bibliotekslagen, samt att samarbeta med det lokala kulturlivet.

(Överkalix kommun 2023, s. 1)

Förutom kulturplanen är den kommunala biblioteksplanen en viktig ingång för det strategiska arbetet.

År 2024 låg Överkalix kommuns kulturutgifter på 888 kronor per invånare, medan genomsnittet bland länets kommuner var 1 647 kronor per invånare. Som andel av kommunens totala budget har kulturutgifterna minskat från 1,1 procent 2005 till 0,98 procent 2024. Under samma period har kommunens totala utgifter ökat men minskningen i totala kulturutgifter har varit större (2 procent ökning respektive 27 procent minskning).

Figur 6. Kommunala kulturutgifter som andel av totala utgifter samt kronor per invånare 2005–2024, kronor och andel i procent. 2024 års priser

Källa: Myndigheten för kulturanalys 2025.

Kulturskolan har funnits i kommunen sedan 2016 (Överkalix kommun 2023, s. 8). Den vänder sig till barn och unga mellan 9 och 20 år och är avgiftsfri (se Kulturrådet 2025b). För att få till ett bredare utbud av kursinriktningar samarbetar kommunen med grannkommunerna om pedagogiska resurser.

Samspel för kulturutbud

Förutsättningarna för ett allmänt kulturutbud i Överkalix bygger i hög grad på samspel. Det handlar då både om samverkan mellan kommunen och föreningar, och mellan kommunen och andra lokala aktörer. I intervjuerna framkommer att kommunen satsar merparten av resurserna på centralorten Överkalix. Det är också där det allmänna serviceutbudet (skola, vård och omsorg, affärer) finns.

Ett etablerat upplägg

Intervjudeltagarna beskriver kommunen, föreningarna och Folkets Hus som de tre hörnstenarna i det upplägg som har etablerats för kultur. Upplägget bygger på att kommunen fördelar medel som exempelvis täcker kostnaden för en aktivitet medan föreningen står för annonsering, värdskap och bemanning.

I första hand är det den lokala riksteaterföreningen som haft denna typ av samarbete kring arrangörskap. Fram till och med 2022 baserades samarbetet på att Överkalix kommun ingick längre avtal med de regionala kulturinstitutionerna Norrbottensteatern och Norrbottensmusiken om ett antal besökande föreställningar per år.

För Överkalix Folkets Hus innebär upplägget att verksamhetens lokaler nyttjas genom att andra hyr in sig i huset. Detta skapar ett publikt utbud parallellt med det som Folkets Hus själva arrangerar i form av bio, streaming och andra aktiviteter. En viktig del är att kunna sälja snacks och fika i samband med de publika arrangemangen, vilket blir en viktig intäkt vid sidan om lokaluthyrningen. Folkets Hus rymmer både en modern biografsalong och en danslokal med en mindre scen, och utgör tillsammans med det kommunala folkbiblioteket de allmänna kulturlokalerna.

Folkbibliotek och föreningsliv som en grund

Det kommunala folkbiblioteket är kulturinstitution både genom rollen som bibliotek och genom att det inrymmer ett utställningsrum i den inre delen av lokalen. I biblioteket, som ligger i samma byggnad som den kommunala idrottshallen, anordnas också boksamtal och konstutställningar, ofta i samarbete med Överkalix konstförening.

Trots att Överkalix är en mindre kommun med strax över 3 000 invånare finns ett flertal aktiva kulturföreningar på orten: en lokal riksteaterförening, en konstförening, en Folkets Hus-förening och en kulturförening. Överkalix kommun stöttar föreningslivet genom fem olika bidragsformer⁸ där genomsnittsnivån är 5 000 kronor per år. Kommunen har också inrättat Föreningarnas hus där det finns kontorslokaler och rum som föreningar kan hyra in sig i.

Både Överkalix riksteaterförening och Överkalix Folkets Hus-förening är del av respektive riksorganisation. Det gör att samverkan även sker regionalt och nationellt kring programutveckling och utbud. Medan teaterföreningen är ideell är Folkets Hus-föreningen en ekonomisk förening där driften av den egna fastigheten är i fokus vid sidan om kulturutbud.

Med platsnärvaro i kommunen finns också tre studieförbund som anordnar cirkelverksamhet och kulturprogram.

⁸ Föreningsstöd, bidrag till studieförbund, bidrag till samlingslokal, Föreningspengen och kulturbidrag.

Kommunal samordning och kulturpott

Den kommunala samordningsrollen för kultur och fritid inrättades 2020 och beskrivs som ett led i att kunna arbeta mer strategiskt med kulturfrågor.

Vi är ju ingen rik kommun. Det är inte någon kommun kanske. Men vi är en väldigt, väldigt liten kommun, så att min tjänst har inte funnits [...] Kommunen har sedan någon gång på 1990-talet varit utan kultur- och fritidsenhet så för två år sen så fanns det ingen som jobbade med kultur- och fritidsfrågan på det sättet som jag gör nu.

(Kommunal kultursamordnare, 2022)

I övrigt ligger en stor del av genomförandeansvaret hos bibliotekarien som också är den som administrerar den rörliga kulturbudgeten. Denna kulturpott har legat på cirka 200 000 kronor per år (260 000 kronor för 2025) och används till föreningsstöd, författarbesök, föreställningar och utställningar.

De två beskrivna tjänsterna är knutna till olika delar av den kommunala organisationen. För att bättre kunna samordna kulturaktiviteter och utvecklingsinsatser har kommunen bildat en kulturgrupp med representanter från barn- och utbildningsutskottet, skolchef, bibliotekarie, kultursamordnare samt de lokala kulturföreningarna (Överkalix kommun 2023). I budgetunderlaget 2025 framkommer att det förbereds för att samla kultur- och fritidsfrågor med andra utvecklingsområden i kommunen” (Överkalix kommun 2024).

Mål om ökad variation i utbudet

De senaste åren har Överkalix kommun arbetat med att få till en ökad bredd i kulturutbudet. Detta har lett till vissa förändringar gällande samverkan men också till utökade aktiviteter och nya arrangemang.

Förändrad samverkan och generationsväxling

Överkalix kommun har tidigare haft avtal med de regionala kulturinstitutionerna Norrbottensmusiken och Norrbottensteatern⁹ om besökande arrangemang, men från och med 2023 har kommunen valt att endast hålla fast i det fasta avtalet med Norrbottensmusiken. Motivet till att säga upp teateravtalet var en önskan om mer flexibel programsättning.

Det är Överkalix riksteaterförening som fått i uppdrag att utveckla programsättningen, vilket innebär inköp av enskilda föreställningar av Norrbottens-teatern i kombination med föreställningar från Riksteatern nationellt och fria grupper. Den rörliga budgeten har utökats för att också kunna nyttjas till att köpa in scenkonstföreställningar. En utmaning är att få ekonomisk bärighet i arrangemangen, trots bra publikrespons är det vanligt att biljettintäkter inte täcker kostnader för arrangemanget (Överkalix kommun 2025).

I det lokala föreningslivet har det de senare åren skett viss generationsväxling, vilket lett till att nya initiativ kring inriktning och arrangemang genererats. År 2022 lanserade Överkalix konstförening en större utomhusutställning, ”Konst på berget”, som sedan dess återkommit i samverkan med Brännabergets festplats. Arrangemanget är ett sätt att samla lokala amatörkonstnärer och externa konstnärer till ett endagsevenemang.

⁹ Verksamheten är en stiftelse med Region Norrbotten och Luleå kommun som huvudmän.

Kultur och fritid utan tydlig gränsdragning

För den kommunalt anställda kultursamordnaren blir ansvarsuppdelningen mellan kultur och fritid av mindre praktisk betydelse. Det är i det avseendet ibland svårt att särskilja en aktivitet som kultur eller fritid, och det är inte heller något som är av vikt för den kommunala planeringen. Exempel på sådana aktiviteter är epa-bana på vintern, motormarknad etc.

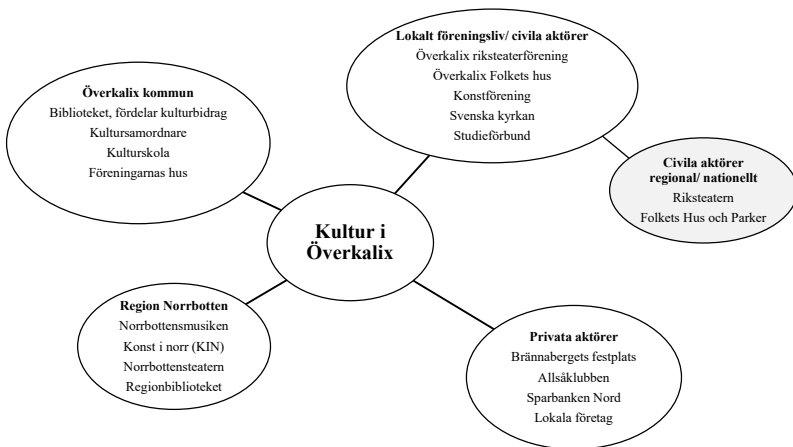
Kommunen har över tid involverat sig i aktiviteter som ibland kan ha grund i lokala initiativ men där arrangörsansvar tagits av kommunen. Det gäller till exempel det som etablerades som en årlig sommarmarknad 1986 och som kommunen tog tillbaka ansvaret för 2019. För åren 2024 till 2026 ligger genomförandeansvaret på den lokala idrottsföreningen.

En större satsning från 2023 är en dansbandsvecka i slutet av juni. Initiativet kom från samverkan med företag inom besöksnäringen (Allsåklubbens dansbana, Brännabergets festplats och Grand Arctic Resort hotell) och kommunen. Dansbanorna finns på flera platser. Inför 2025 års ”Dans i midnattssol” står kommunen som ansvarig, men på sikt är målet att någon förening ska kunna ta över ansvaret.

Kulturutveckling med små resurser

Arbetet med kulturutbud i Överkalix är i förhållande till en av landets minsta kommunbefolkningar och förutsättningar kopplat till det. Det är en liten administration med slimmade personresurser, vilket leder till begränsningar i vissa avseenden. Trots detta uttrycker intervjudeltagarna att det finns ett intresse för kulturaktiviteter och att flera arrangemang lockar förhållandevis stor publik i relation till kommunens invånarantal. Deltagare kan sätta sig i bilen och köra en timme för att delta i ett intressant arrangemang.

Figur 7. Aktörsschema Överkalix

För att möjliggöra större arrangemang (såsom sommarmarknad och dansbandsvecka) söker kommunen till viss del också externa medel. Vid dessa tillfällen knyts kultur ihop med folkhälsofrågor och motiv om sociala mötesplatser. Kommunen har vid tillfällen fått kompletterande finansiering genom Sparbanken Nord och EU-program (t.ex. Leader Polaris). För kultursamordnaren har all form av samverkan varit viktig, och även små pengasummor kan ha avgörande betydelse för att få till en större budget för genomförandet. Samtidigt blir stora ansökningar arbetskrävande och svåra att mäktas med. Vid enstaka tillfällen har även lokala företag gått in och stöttat med medel.

Kommunal – ideell samverkan

Den samverkan som har etablerats mellan kommunen och det lokala föreningslivet är en viktig förutsättning för kulturutbud på platsen. Som en liten kommun finns en närhet mellan kommunens tjänstepersoner, föreningarna och lokalt näringsliv.

Samtidigt blir föreningarnas arrangörskap också det som möjliggör ett mer varierat kulturutbud.

Så att det här är ett sätt, för kommunen behöver inte själv då arrangera, göra någonting annat än att betala. De behöver inte finansiera och boka lokaler och annonsera och sånt där som också kräver resurser.

(Ledamot lokal teaterförening, 2022)

Överkalix föreningsliv baseras i stor utsträckning på ideellt arbete där den enda förening som har anställd personal är Folkets Hus-föreningen (vilken drivs som en ekonomisk förening). Kontakter mellan föreningarna och kommunen bygger på att dessa har god kännedom om varandra. Företrädare för teater- och konstföreningarna deltar ibland också i barn- och utbildningsutskottets möten.

Den kommunala bidragsgivningen till föreningslivet rör sig kring mindre summor, förutom för riksteaterföreningen som har det särskilda arrangörsansvaret. Men kommunen arbetar även med subventionerade insatser i form av Föreningarnas hus och samverkansaktiviteter.

Kommunal – regional samverkan

Samverkan mellan den regionala och lokala nivån utgörs i första hand av det avtal som kommunen tecknar. Dessutom är andra kulturinstitutioner med regionalt uppdrag ibland på besök för att gästspela med filmvisningar och utställningar. Överkalix kommun är även delägare i Filmpool Nord med 0,3 procent av aktieinnehavet (Överkalix kommun 2022). Man är också med i bibliotekssamverkan inom Regionbibliotek Norrbotten, vilket ger större tillgång till böcker på folkbiblioteket. På liknande sätt har regionens satsnings på en samordning av kulturskolefrågor möjliggjort samverkansmöjligheter för Överkalix kommun.

En utmaning för de kommunala tjänstepersonerna är att få tid att prioritera ytterligare dialog med Region Norrbotten och delta i främjandeinsatser. Målet är att bli bättre på att ta del av det som Region Norrbotten erbjuder i form av

digitala träffar och stöd för kultur. Förhoppningen är att kultursamordnaren och bibliotekarien ska kunna dela på ansvaret och avsätta arbetstid för regional samverkan. Från regionala företrädare lyfts att länets små kommuner skulle kunna utbyta fler erfarenheter med varandra.

Vilja att växla upp resurser

Under de senaste åren har satsningar gjorts för att ytterligare bredda utbudet av kulturaktiviteter. Förhoppningen är att kulturaktiviteter ska bidra till en positiv utveckling för kommunen och stärka befolkningsutvecklingen. År 2024 innebar att trenden med befolkningsminskning brutits.

[...] och jag ser det också som den största möjligheten till att göra Överkalix mer attraktivt. Så att vi behöver ju inflyttning, också som många andra. Vi behöver det verkligen. Om inte vi blir attraktiva med olika mötesplatser och har ett kulturellt utbud så har vi enligt mig då betydligt mindre chanser att bli intressant att flytta till för unga människor, och för barnfamiljer och så.

(Kommunal kultursamordnare, 2022)

Trots begränsningar i både ekonomiska resurser och antal aktörer framhåller de kommunala företrädarna kulturaktiviteter som en väsentlig del av det allmänna serviceutbudet för invånare. Inom kommunen finns dock en spänning mellan centralorten och övriga delar. För att säkerställa en bättre geografisk spridning finns behov av att kunna förlägga aktiviteter i de kringliggande byarna och arbeta för att byaföreningarna (som får kommunalt stöd) får ökad mottagarkapacitet i sina samlingslokaler. En utmaning som lyfts är tillväxt inom ideella engagemang i föreningslivet.

Kapitelsammanfattning

Kulturaktiviteter i Överkalix bygger på samspel mellan kommun och lokalt föreningsliv. Kommunen är en av de minsta i Sverige, och den offentliga kulturverksamheten utgörs av ett integrerat folk- och skolbibliotek samt en avgiftsfri kulturskola för barn och unga. Den kommunala kulturfinansieringen riktas i huvudsak till föreningsliv och arrangörskap, där biblioteket, det lokala Folkets hus, och kyrkan är platser för publika kulturarrangemang.

Kulturutbudet på platsen får en ökad bredd genom samverkan med regionala kulturinstitutioner och riksorganisationerna Riksteatern och Folkets Hus och Parker. Detta bygger på turnerande produktioner som kommer till Överkalix. I övrigt utgörs kulturutbudet av de lokala föreningarnas egna initiativ och arrangemang.

Under de senaste åren har kommunen gjort satsningar på kultur. En inledande del i detta var att man anställde en kultursamordnare, tillsatt en samverkansgrupp och samordnat kommunikation i en evenemangskalender. Det låga befolkningstalet, och en längre trend av minskad befolkning, motiverar nya initiativ och satsningar för att säkerställa ett utbud av aktiviteter för kommunens invånare men också för att locka besökare utifrån. Ett exempel är initiativet till en dansbandsvecka.

Lesjöfors Museum – från föreningsdrivet till regionalt huvudmannaskap

I detta kapitel presenteras den andra fallstudien om Lesjöfors Museum. Kapitlet inleds med en beskrivning av det lokala museets verksamhet, nuvarande drift och ursprungliga etablering. Därefter introduceras platsens geografiska sammanhang samt Filipstads kommuns kulturpolitiska arbete och organisation. Fallet synliggör inledande lokal samverkan och engagemang kring att bygga upp en lokalhistorisk museiutställning i en kommunalägd äldre fastighet. Denna process har sedan även involverat Region Värmland och kultursamverkansmodellen. Vårt fokus ligger på att beskriva utvecklingen över tid, centrala delar av denna process och dess aktörer.

Lesjöfors Museum – ett lokalt bevarandeprojekt

Lesjöfors Museum som idé och verksamhet har växt fram under närmare fyra decennier. Museet etablerades i slutet av 1980-talet som ett lokalt, föreningsdrivet bevarandeprojekt, men i dag är museet organiserat som en filial till Värmlands Museum. Skiftet till regionalt huvudmannaskap skedde under 2022 och initierades av grundaren som en strategi för att säkra det lokala museets framtid.

Lesjöfors Museum har fokus på 1900-talets historia och arbete, och för orten Lesjöfors är museet sammankopplat med det som en gång var den stora bruksindustrin. Museisamlingarna bygger på donationer och gemensam insamling av lokalhistoriska föremål. Verksamheten startades med en idé om att återbruka en äldre industrimiljö där initiativ kom från en konstnär (grundaren) som vid den tiden var bosatt på orten. Detta arbete skedde med hjälp av kommunala insatser och ideellt engagemang på platsen, och kulturföreningen Rikoschetten bildades för att driva och utveckla en museiverksamhet.

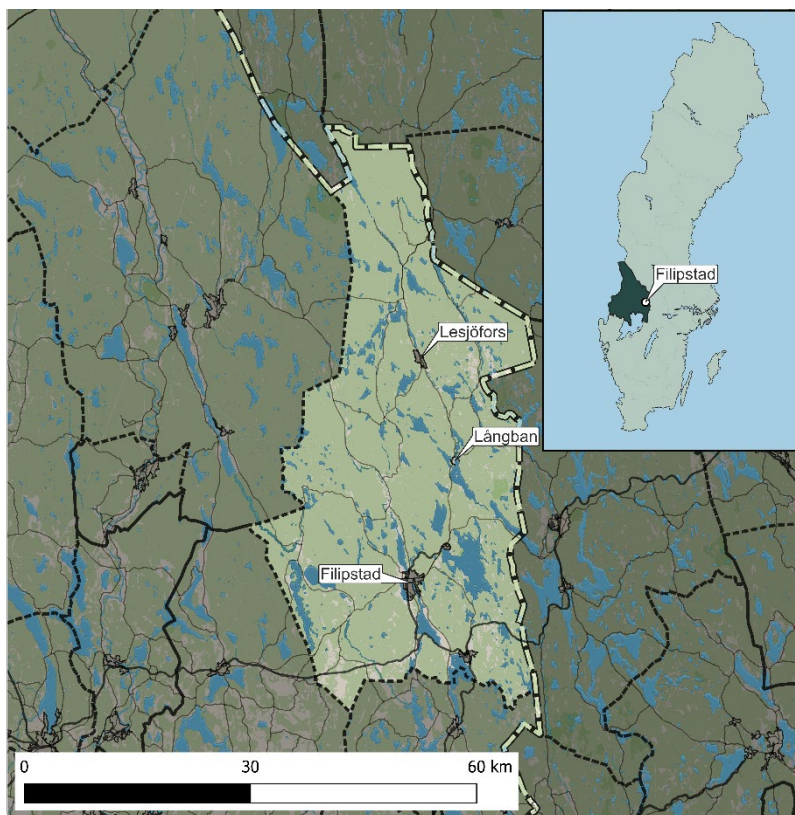
Museet invigdes i två olika omgångar: 1990 och 1993, men var under utveckling fram till 2000 då det sista utställningsrummet stod klart.

Succesivt har Lesjöfors Museum växt och fått betydelse som en lokal mötesplats och under vissa perioder erbjudit ett bredare publikt utbud såsom musikframträdanden, teaterföreställningar och bokuppläsningar. De senaste åren har Lesjöfors Museum haft en säsongsbetonad verksamhet där man under sommarmånaderna haft allmänna öppettider alla dagar i veckan. Under resterande del av året går det att boka in gruppbesök och skolprogram.

Det lokala sammanhanget

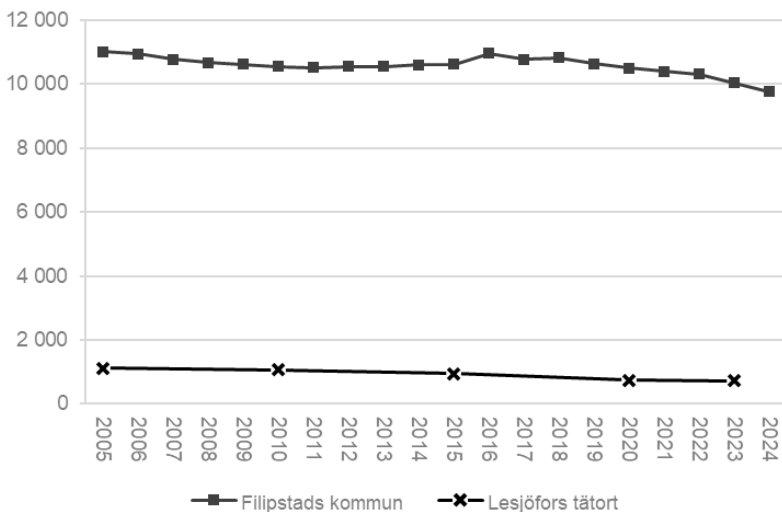
Lesjöfors är en av de större tätorterna i Filipstads kommun. I dag är stora delar av industrin nedlagd och den dominerande verksamheten med fjäder-tillverkning har blivit del i en internationell koncern med tillverkning på flera platser. Förutom en minskad befolkning har de samhällsekonomiska förändringarna också lämnat efter sig flera tomma byggnader. År 2023 var invånarantalet strax över 710 (figur 9), vilket innebär en betydande minskning från 1970-talet då invånarantalet låg på 2 400.

Figur 8. Karta över Filipstads kommun

Förutom Lesjöfors och centralorten Filipstad finns även mindre tätortsbildningar som exempelvis Långban i kommunen.

Figur 9. Invånare i Lesjöfors tätort och Filipstads kommun 2005–2024, antal

Källa: SCB 2025a, h.

Filipstads kommun är till ytan den fjärde största kommunen i Värmlands län, men vad gäller befolkningstäthet har den bland de lägsta (6,5 invånare per kvadratkilometer, SCB 2025b). Kommunen har haft en nedåtgående befolkningsutveckling och har en av de högre medelåldrarna i länet, 47 år (år 2024).

Kommunen har den lägsta genomsnittliga förvärvsinkomsten i länet, 338 000 kronor 2024 att jämföra med 390 000 kronor för länet och 427 000 kronor för riket (SCB 2026a). Det genomsnittliga taxeringsvärdet låg år 2024 på 525 000 kronor, att jämföra med det genomsnittliga taxeringsvärdet i riket på 2,9 miljoner kronor (SCB 2025d).

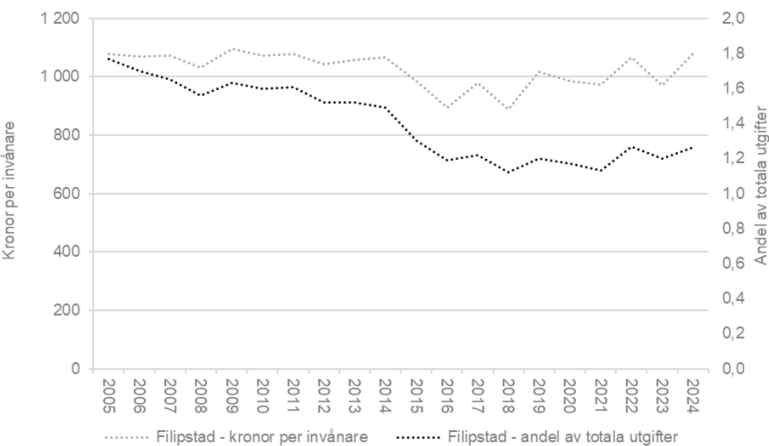
Kommunalt kulturpolitiskt arbete

Ingången för Filipstads kulturpolitiska arbete är att kulturen skapar ”framtidstro och utveckling, glädje och kunskap” genom upplevelser, delaktighet och gemenskap. Kulturen bidrar till en attraktiv livsmiljö och till att uppnå politiska mål om ökad delaktighet, ”ett breddat kulturliv som spelar större roll i kommunen” och skapandet av ”en än bättre levnads- och besöksmiljö i kommunen” (Filipstads kommun 2018).

Även för Filipstads kommun som helhet är Lesjöfors Museum en av de större kulturverksamheterna. På centralorten finns ett kultur- och konferenshus (tidigare Folkets Hus) som inrymmer folkbibliotek, biograf och kulturskoleverksamhet. Där finns även museet Kvarnen som en gång i tiden leddes av grundaren till Lesjöfors Museum. I samarbete med Kristinehamns kommun och Bibliotek Värmland finns en bokbuss som ett par gånger i månaden stannar vid den lokala mataffären i Lesjöfors. I närheten ligger industriminnet Långban som anordnar kulturaktiviteter sommartid.

Av figur 10 framkommer att kulturutgifterna i kommunen har rört sig mellan 2005–2024. I förhållande till kulturutgifternas andel av de totala utgifterna så har en minskning skett, från 1,7 procent år 2005 till 1,3 procent år 2024. Räknat i kronor per invånare ligger nivån dock samma 2024 som 2005. Kulturutgifterna per invånare låg då på 943 kronor, vilket är en bit under kommungenomsnittet i länet 2024.

Figur 10. Kommunala kulturutgifter som andel av totala utgifter samt kronor per invånare 2005–2024, kronor och andel i procent. 2024 års priser

Källa: Myndigheten för kulturanalys 2025.

Fas ett: Den lokala platsen som utgångspunkt

Tillkomsten av Lesjöfors Museum är nära förbunden med ortens historia och platsen i sig. Genom åren har det föreningsbaserade initiativet etablerat samverkan med offentliga aktörer, och samverkan med Filipstads kommun har varit central för alla faser.

Uppbyggnad med gemensamma insatser

Lesjöfors Museums lokaler har sedan en företagskonkurs på 1980-talet ägts av Filipstads kommun. Grundaren av museet tog i mitten av 1980-talet kontakt med kommunen för att få till ett samarbete kring de tomma byggnaderna på orten. (När industriverksamheten Lesjöfors fjädrar startades upp på nytt var detta i mer moderna lokaler i närheten.) Personen var under samma tid anställd av Filipstads kommun för att utveckla ett stadsmuseum, sedermera museet Kvarnen.

Gemensamma insatser gjordes för att få byggnaderna vädertäta och funktionella samtidigt som den ursprungliga fabriksarkitekturen bevarades både ut- och invändigt. Detta möjliggjordes genom ett arbetsmarknadsprojekt för arbetslösa byggnadsarbetare som drevs av dåvarande Länsarbetsnämnden i Värmland. I övrigt delades finansieringen av dåvarande Länsarbetsnämnden, Filipstads kommun, Statens kulturråd samt lokala företag (museets grundare, 2022).

Kulturföreningen Rikoschetten och Lesjöfors fjädrar

Det fanns tidigt en uttalad strategi om att inkludera hela orten Lesjöfors i bygget och med utgångspunkt i detta etablerades kulturföreningen Rikoschetten 1987. Flera av de lokalbor som engagerade sig ideellt hade ett stort hantverkskunnande och bidrog praktiskt till byggandet av utställningsmiljön.

I de ursprungliga stadgarna för Rikoschetten beskrivs att verksamheten ska förvaltas till gagn för bygdens människor, föreningsliv och företag. Samverkan med Lesjöfors fjädrar var redan från start viktigt. Dels har delar av musei-lokalerna inretts som mötesrum för företaget, dels har flera av utställningarna

en mycket tydlig koppling till företagets historia och produktion. Företaget har å sin sida genom åren sponsrat verksamheten ekonomiskt (10 000 kronor/år), och under de första åren satt företaget representerade i föreningsstyrelsen.

Föreningen Rikoschetten drev museiverksamheten fram till och med 2022. Genom åren har föreningen haft olika antal anställda och praktikanter, en del av dessa har varit kopplade till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Basen har dock funnits i de ideellt engagerade under ledning av grundaren som till och från agerat ordförande för föreningen. Medlemsbasen har utgjorts både av lokalbor och personer på andra platser i Sverige och antalet har rört sig mellan drygt 100 och 300 medlemmar.

Mun-till-mun metoden

Den museiverksamhet som byggts upp på platsen har blivit känd utan större satsningar på marknadsföring. I stället har en så kallad mun-till-mun-metod använts, dvs. att besökare på museet har berättat för andra om verksamheten och inspirerat dem till besök. Under merparten av den tid som Rikoschetten ansvarade för driften hade Lesjöfors Museum öppet året runt två dagar i veckan under vinterhalvåret och alla dagar under sommarmånaderna (Lesjöfors Museum, 1996; 2020). Besökstalen har legat på cirka 4 000–5 000 per år, vissa enskilda år har de varit högre.

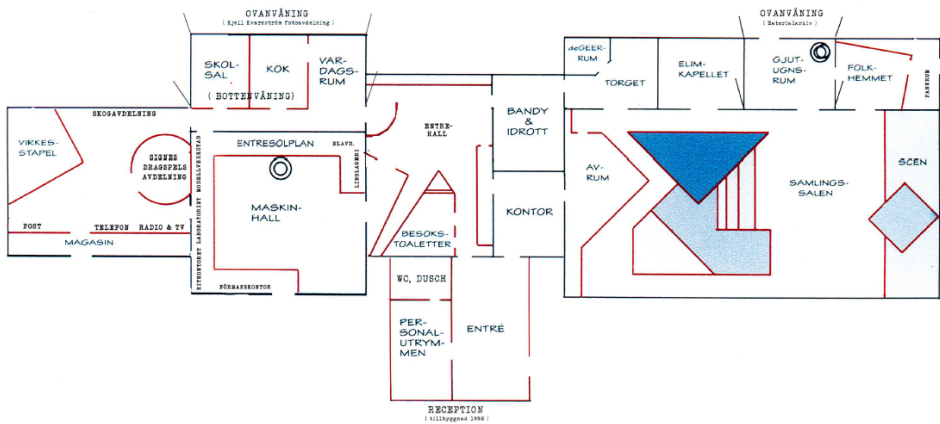
Museet har redan från början varit baserat på en hög grad av interaktivitet mellan besökare och föremål, och bygger på en föremålsinsamling som tog sin början på 1980-talet. Under åren har verksamheten fått flera lokala föremålsdonationer och samlat in saker från närområdet.

Mellan de två olika invigningarna på 1990-talet har antalet utställningsrum utökats och man har även byggt till en tillgänglighetsanpassad entré.

En helhetsupplevelse väntar oss som träder in genom entrédörren. Här får alla sinnen sitt. Här är det inte faktauppgifterna om varje föremål som är det viktigaste utan lika mycket de privata associationer föremålen sätter igång inom oss själva.

(Lesjöfors Museum 2006).

Figur 11. Planlösning över Lesjöfors Museum

Källa: Lesjöfors Museum.

Därefter har det också gjorts insatser för att iordningställa den yttre miljön samt anlägga en promenadslina – Trollstigen.

Samarbete kring Lesjöfors samtida

Lesjöfors Museum har uppmärksammat lokalt, regionalt och internationellt genom åren. Verksamheten har nominerats till olika utmärkelser såsom Europa Nostra och Årets arbetslivsmuseum 2011. Museet beskrivs som en annorlunda museupplevelse med en hög kvalitet på utställningen och har inspirerat till nya initiativ ”för att det är ett väldigt spännande och ovanligt museum som är som en konstnärlig installation i sig” (Företrädare Lesjöfors samtida).

År 2016 startades arrangementet Lesjöfors samtida upp som ett samarbete mellan museet och ett konstnärspår på orten. Inom ramen för samarbetet har museets samlingar använts som utgångspunkt för en kreativ workshop med inbjudna konstnärer och konstnärselever från Frankrike. Filipstads kommun har stöttat med ett mindre bidrag (under 30 000 kronor) och även upplåtit en lägenhet i Lesjöfors för ditresta deltagare. Efter pandemin har arrangementet anordnats i mindre skala.

Fas två: Värmlands Museum som huvudman

Processen att låta Lesjöfors Museum gå in i Värmlands Museums organisation påbörjades 2018 och har involverat Filipstads kommun, Region Värmland och föreningen Rikoschetten. Processen pausades tillfälligt under pandemin, men sedan den 1 maj 2022 är museet en del av Värmlands Museums organisation.

Öronmärkta medel och tioårigt samarbetsavtal

För att möjliggöra övertagandet av Lesjöfors Museum samverkade Värmlands Museum och Region Värmland kring förstärkt finansiering. Regionen beviljade dessutom ett startbidrag på 400 000 kronor för övertagandet. Därutöver fördes dialog med Kulturrådet om utökat anslag inom ramen för regionens tilldelning inom kultursamverkansmodellen. Detta resulterade i 660 000 kronor öronmärkta (och med indexuppräkning) för läns museets drift av Lesjöfors Museum.

Med det avtal som 2022 träffades mellan Värmlands Museum och Filipstads kommun sattes ramarna för ett tioårigt samarbete. Av avtalet framgår att kommunen som fastighetsägare ansvarar för underhåll, elförsörjning och försäkring av fastigheten och att museet får nyttja lokalerna hyresfritt. Därtill ger kommunen ett årligt driftstöd på omkring 200 000 kronor (Samarbetsavtal 2022). Filipstads kommun ansvarar även för skötsel av grönområdet runt byggnaderna och den så kallade Trollstigen.

Besöksmålsutveckling och regional drift

Inför att Lesjöfors Museum gick in under Värmlands Museum handlade förväntningarna från lokala företrädare om att detta skulle bidra till en bättre platsmarknadsföring.

Från läns museets sida är det en besöksmålsutvecklare som ansvarar för den operativa verksamheten. Denne sköter flera av de filialer, kallade besöksmål, som ligger under Värmlands Museum. Det i sig har inneburit en viss växling gällande drift och strategisk inställning till verksamheten där utveckling av informationsmaterial, museibutik och pedagogiska aktiviteter gjorts.

Föreningen Rikoschetten är fortsatt en aktiv del av Lesjöfors Museum och tar emot gruppbesök och ansvarar för städning. Allmänna öppettider är under sommarhalvåret då museet bemannas av säsongsanställd personal.

Aktörer i samverkan

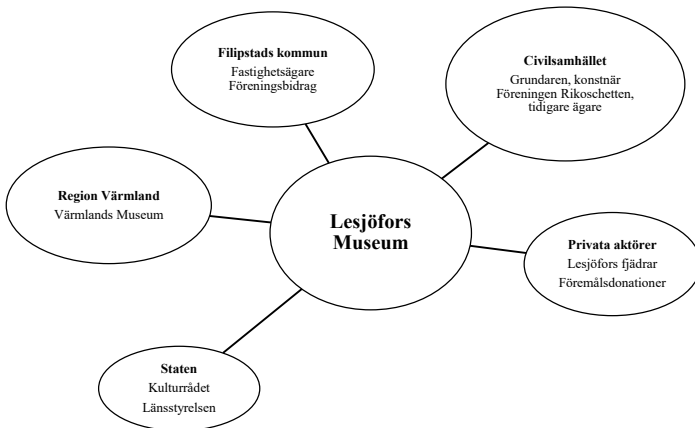
För orten Lesjöfors finns mycket symbolik kopplat till museet och byggnaden som tagits i bruk. Det som har byggts upp på platsen framhävs av intervju-deltagarna som knutet till grundarens driv.

Det är absolut så att här har det kommit in en människa som förmår tänka ganska stort, på en sån liten ort som har befunnit sig i svårigheter länge.

(Regional kulturchef, 2022)

Museet har redan från start och konsekvent över tid blivit en social mötesplats i Lesjöfors. Övrig kultur att ta del av på orten är annars genom en Folkets hus-förening som anordnar dans- och bingokvällar och ett integrerat folk- och skolbibliotek, som har öppet för allmänheten en vardag i veckan.

Figur 12. Aktörsschema Lesjöfors

Gemensamt engagemang i platsen

Av intervjuerna framgår att orten Lesjöfors har en lång tradition av föreningsverksamhet och att det använts för att organisera aktiviteter. För skapandet av en museiverksamhet har de ideella arbetsinsatserna utgjort en avgörande resurs och har möjliggjort allt från monterbygge till insamling av föremål och bemanning av museet. Dessutom genererade det en platsförankring och en utökad dialog med kommunen.

Under alla år har Filipstads kommun stått som fastighetsägare för fabrikslokalerna tillika museibyggnaden. Detta har fortsatt även med den nya organisationsstrukturen. Kommunen har också betalat ut föreningsstöd till verksamheten och gått in med extra finansiering för arrangemang som Lesjöfors samtida. När förhandlingar drevs om att läns museet skulle ta över ansvar för drift var ett kommunalråd och näringslivschefen ansvariga från kommunens sida. Det har i det avseendet funnits ett starkt intresse att medverka till Lesjöfors Museums framtid.

Samverkan – utmaningar på kort och lång sikt

När skiftet i huvudmannaskap skedde fanns som tidigare beskrivits en färdig museiverksamhet som därefter har passats in i Värmlands Museums organisation. Att det som byggts upp av föreningen Rikoschetten har haft sådan uthållighet och kvalitet har å sin sida varit grund för det regionala engagemanget:

Men jag tycker att det är en alldeles för värdefull plats för att man ska lämna det åt ett sånt ”kanske går det”. Så det känns otroligt skönt att vi har en stabil möjlighet för dem att fortsätta.

(Regional kulturchef, 2022)

Regionens möjlighet att ge verksamheten stabilitet har varit viktig för att minska sårbarheten kopplat till den ideellt drivna verksamheten. Samtidigt finns ett behov av att kunna behålla starka eldsjälar som kan vara mer aktiva på platsen än vad läns museets personella resurser (sommarguider och besöksmålsutvecklare som ansvarar för fyra olika platser i länet) räcker till. Genom åren har människor haft långvariga engagemang, men de som var aktiva i början finns inte längre i livet och sommaren 2025 gick även grundaren bort.

För att driften ska kunna säkras långsiktigt är Värmlands Museums mål att hitta en stabil struktur där det finns kontakter med det lokala sammanhanget och en ansvarig person med mer kontinuerlig närvaro. Att driva kulturverksamhet på landsbygd för med sig utmaningar kring ekonomi och drift (regional besöksmålsutvecklare, 2025). Besökstalen ligger fortsatt runt 4 000 per år men att få verksamheten att växa i antal besökande vore önskvärt. Det hänger också samman med vad som kan åstadkommas på det närliggande besöksmålet Långban (även det en filial till Värmlands Museum) och hur synergier mellan platserna kan uppnås.

Kapitelsammanfattning

Lesjöfors Museum har utvecklats under 40 år med hjälp av ett stort lokalt engagemang, vilket kanaliserats genom den lokala kulturföreningen Rikoschetten. Grunden har lagts av en enskild konstnär som tillsammans med lokalbor haft som mål att bygga en museimiljö utifrån platsens historia. Filipstads kommun har utgjort ett kontinuerligt stöd som ägare av fastigheten och genom att betala ut årligt föreningsstöd. Museet har varit en viktig social mötesplats på en ort med en lång trend av negativ befolkningsutveckling.

Genom åren har Lesjöfors Museum fått ett rykte som genererat intresse utifrån, vilket lett till både ett ökat antal museibesökare och konstnärliga samarbeten. Detta har lockat fler kulturskapare till platsen och även genererat en satsning på konstnärligt utbyte med en konstskola i Frankrike.

År 2022 växlade den föreningsdrivna verksamheten över i ett regionalt huvudmannaskap när Värmlands Museum tog över. Region Värmland har i dialog med Kulturrådet verkat för att säkerställa extra tilldelning av medel som möjliggjort övertagandet och en tioårig plan för driften. Filipstads kommun samarbetar i dag med läns museet kring ansvar för fastighet och skötsel.

Ifö Center – uppstartsprocess och kommunalt–regionalt möjliggörande

I detta kapitel presenteras den tredje fallstudien om Ifö Center. Kapitlet inleds med en introduktion till verksamheten och dess tillkomst, därefter presenteras det geografiska sammanhanget och Bromölla kommuns kulturpolitiska arbete. Vi fortsätter sedan med att beskriva processen från uppstart av ett kulturhus, utställningsverksamhet och kollektivverkstäder fram till Ifö Centers status som ett regionalt resurscentrum för bild och form i Skåne. Vårt fokus ligger på förutsättningar för att etablera kulturverksamhet, samspel mellan aktörer, och organisering. Fallet synliggör samverkan mellan ett konstnärligt initiativ och offentliga intressen i kulturutveckling vilket har lett fram till anpassade kommunala stöd.

Ifö Center som ett konstnärsdrivet kulturhus

Ifö Center i Bromölla kommun är en kulturverksamhet som på tio år utvecklats till ett sammanhängande komplex av konsthall, kollektivverkstäder (KKV:er) och ateljéer. Verksamheten beskrivs på den egna webbplatsen som ett ”konstnärsdrivet kulturhus”, ”en projektplattform och en resurs för kreativt skapande”. Sedan 2018 har verksamheten i uppdrag att vara ett regionalt resurscentrum för bild och form finansierat med årligt verksamhetsbidrag från Region Skåne.

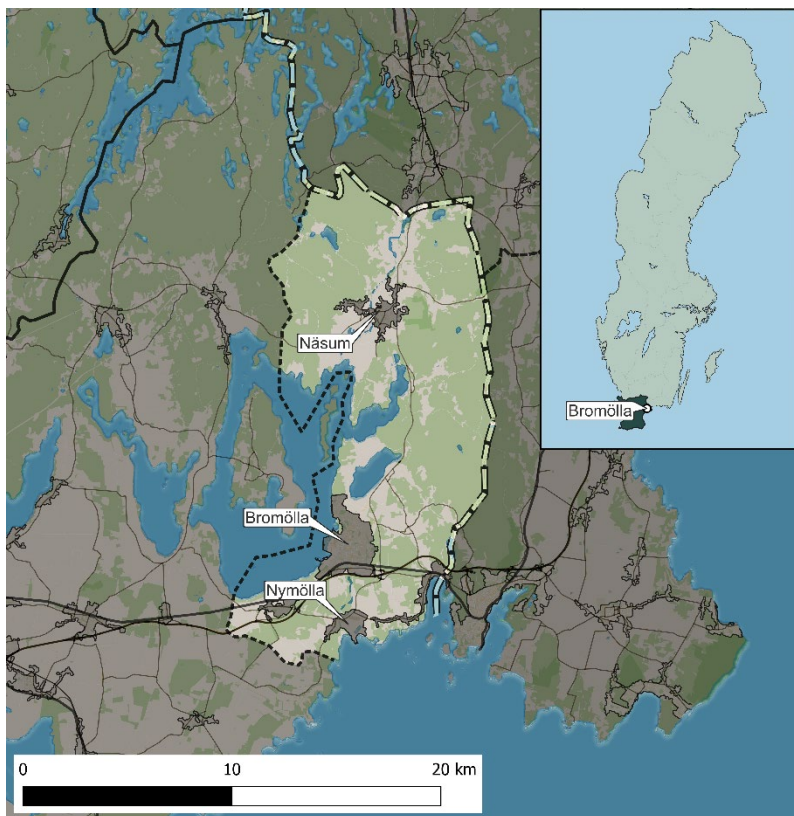
Besök till Ifö Center kan dels ske genom konsthallen, även kallad Lerlagret, belägen i den yttre delen av industrikomplexet, dels genom det inhägnade industriområdet via vaktkur (studios och KKV:er), vilket kräver föransökan och tillstånd. Konsthallen är både en inomhus- och utomhusmiljö där utställningsverksamheten har utvecklats från 2015 och framåt. Inomhusdelen är inte fullt uppvärmd, men utställningar genomförs under perioden maj till oktober. I utomhusmiljön finns stora väggmålningar som täcker husfasaderna och sommartid erbjuds guidade visningar.

Kulturutbudet som möjliggörs på platsen är en kombination av publika aktiviteter för en intresserad allmänhet, och lokaler att nyttja för professionella kulturskapare. Fastigheten består sammantaget av 43 000 kvadratmeter i tre större fabriksbyggnader, som nuförtiden även ägs av verksamheten. Grundaren, tillika verksamhetsledaren, kom i kontakt med den dåvarande fabriksledningen i samband med ett eget konstprojekt 2011. Efter att det konstprojektet var avslutat fortsatte arbetet som i slutänden ledde fram till att en mer permanent kulturverksamhet etablerades. I dag har Ifö Center två anställda, ett nätverk av volontärer samt ett par praktikanter. Det drivs i föreningsform uppdelat på två föreningar där den ena är fokuserad på utställningsverksamheten och den andra är mer övergripande för den allmänna driften.

Det lokala sammanhanget

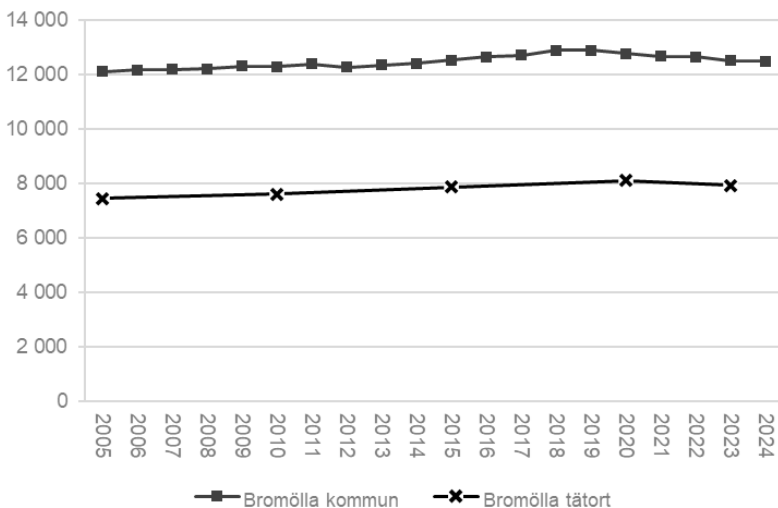
Ifö Center är beläget i de centrala delarna av Bromölla. Geografiskt gränsar Bromölla kommun till Blekinge och har kust mot Östersjön och Ivösjön. Just Ivösjön (med fyndigheter av lera och kalk på Ivön) är nära sammankopplad med Ifö Centers historiska sammanhang och den keramiska industritraditionen på orten.

Figur 13. Karta över Bromölla kommun

I centralorten bor nästan 8 000 invånare, vilket utgör 63 procent av kommunbefolkningen. Bromöllas befolkningsutveckling har varit tämligen stabil de senaste tjugo åren (figur 14), men medelåldern på 45 år, är något högre än övriga länet (där den var 42 år).

Figur 14. Invånare i Bromölla tätort och Bromölla kommun 2005–2024, antal

Källa: SCB 2025a, h.

Det bor 76 invånare per kvadratkilometer i kommunen (2024), att jämföra med 130 för länet som helhet. Taxeringsvärdet var i genomsnitt lite drygt 1,4 miljon kronor i kommunen, medan genomsnittet i riket var cirka 2,9 miljoner kronor 2024 (SCB 2025d). Den genomsnittliga förvärvsinkomsten, 378 000 kronor, var samtidigt något lägre än länet, 409 000 kronor, och riket, 427 000 kronor (SCB 2026a).

Kommunalt kulturpolitiskt arbete

Förutom Ifö Center består annan institutionell kulturverksamhet i Bromölla av en större byggnad, mötesplatsen Kulturpunkten. I den finns folkbiblioteket och den kommunala förvaltningen för kultur. Därtill finns flera föreningsdrivna verksamheter och musikskoleverksamhet samt en biblioteksfilial i orten Näsum.

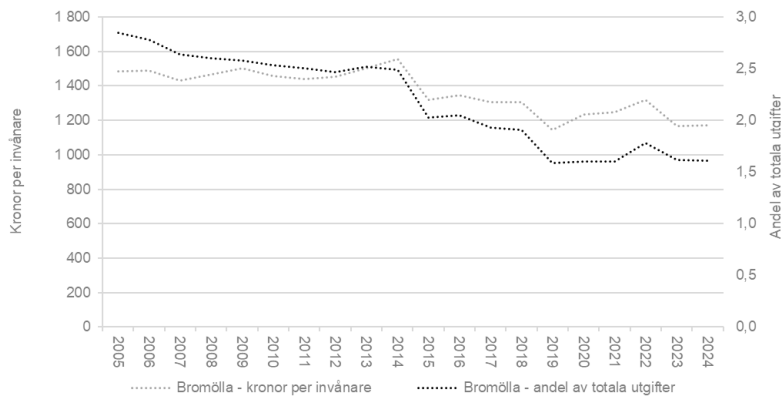
Ingången för den kommunala kulturpolitiken uttrycks som att:

Ett levande och dynamiskt kulturliv där invånare, föreningar och företag är aktiva parter bidrar till att göra Bromölla till en attraktiv kommun att bo och verka i. Ett rikt kulturliv kan utmana, inspirera till nya idéer, generera möten och skapa en ökad gemenskap. Kulturen kan också bidra till stärkt demokrati, god folkhälsa och därmed ökad livskvalitet.

(Bromölla kommun, 2024)

Andelen av den kommunala budgeten som läggs på kultur var 1,6 procent av kommunens totala utgifter 2024. Sett till kronor per invånare har utgifterna i fasta priser minskat med 21 procent, från 1 486 kronor 2005 till 1 170 kronor 2024 (figur 15).

Figur 15. Kommunala kulturutgifter som andel av totala utgifter samt kronor per invånare 2005–2024, kronor och andel i procent. 2024 års priser

Källa: Kulturanalys 2025.

Fas ett: Samverkan som en strategi, 2011–2017

I utvecklingen av Ifö Centers verksamhet har flera aktörer varit involverade. Centrala delar i denna samverkan har varit de initiala relationer som grundaren byggt upp med Bromölla kommun och andra lokala aktörer. Etableringen av Ifö Center i lokalerna skedde etappvis och med hjälp av extern finansiering i kombination med kommunalt stöd.

Uppstart, kommunalt projektledarskap och Leader-finansiering

År 2012 initierades en förstudie om att etablera permanent kulturverksamhet på platsen. Finansieringen kom från dåvarande Leader Skåne ESS¹⁰. Förstudien gick under namnet ”Ett utforskande projekt” och resulterade i förslag om KKV:er och en utställningslokal. Under denna period fanns en överenskommelse mellan grundaren och fastighetsägaren (Ifö Ceramics) om tillgång till lokalerna. Med grund i det samarbetet blev Bromölla kommun involverad.

År 2014 beviljades ett större Leader-projekt med namn ”Ifö Center” som kommunen var huvudägare för. Flera kommunala tjänstepersoner var engagerade, inte minst på chefsnivå, vilket också innebar en samverkan mellan kultur-, turism- och näringslivsfrågor.

Insatser gjordes för att iordningställa delar av de lokaler som Ifö Center i dag förfogar över, vilket också innebar att KKV:er byggdes upp och fler konstnärer knöts till platsen. Den första delen av utomhusutställningen kom på plats genom en stor muralmålning. I samband med att projekttiden var slut tog den nystartade föreningen Sambandscentralen Ifö Center över ansvaret för att driva verksamhet.

¹⁰ Leader Skåne ESS var en Leaderförening för området Bromölla, Kristianstad, Osby och Östra Göinge kommuner mellan åren 2021–2025.

<https://leaderostraskane.se/skanes-ess/>

Sambandscentralen Ifö Center utvecklar verksamheten

Föreningen Sambandscentralen Ifö Center fortsatte arbeta för att etablera mer stadigvarande verksamhet i fabrikslokalerna. Satsningar gjordes på att utöka med ”utställningar, kursverksamhet, guidade visningar, KKV:er och med Artist-In-Residence-programmet” (Ifö Centers webbplats 2025-06-02). Ytterligare två större muralmålningar tillkom på fasaderna.

År 2016 etablerades ännu en förening, Ifö Center Exhibit, för att skilja utställningsverksamheten från övrig verksamhet. I samarbete med Sparbankshallen i Bromölla flyttade Ifö Center under slutet av året in sin utställningsverksamhet i den kombinerade idrotts- och konsthallen. Syftet var att nå ut till fler besökare. Efter ett par år flyttade dock utställningsverksamheten in i den egna konsthallen i Lerlagret.

Under 2016 gick Region Skåne in och finansierade dels ett projekt för ”Scanisaurus 2.021”¹¹, dels en förstudie om Ifö Center.

Fas två: Fastighetsägarskap och regionalt uppdrag, 2018–

Efter de första åren ställdes Ifö Center 2018 inför valet att ta över alla lokalerna genom ett fastighetsköp eller ge upp verksamheten på platsen. Det handlade då om de 43 000 kvadratmeterna i tre olika byggnaderna som i dag utgör kulturhuset.

Crowdfunding och lokalt stöd

Vid ett extra årsmöte för föreningen Sambandscentralen Ifö Center beslutade man att försöka gå vidare med ett fastighetsköp. För att möjliggöra detta startades ett icke-vinstdrivande aktiebolag upp – Ifö Center Development. Genom en crowdfunding-kampanj som pågick fram till 2019 samlades en

¹¹ En större stengodsfontän med namn Scanisaurus, skapad av Gunnar Nylund, är placerad på Stortorget i Bromölla och invigdes 1971. Ifö Center har möjliggjort en restaurering av fontänen genom projektfinansieringen.

handpenning ihop, och genom Ivetofta Sparbank kunde aktiebolaget låna ytterligare pengar för att köpa loss fastigheten.

I intervjuerna framkommer att kontakten mellan Ifö Center och banken etablerades i samband med nätverksträffar som anordnades av den kommunala näringslivschefen. Genom åren har även andra privata företag stöttat på olika sätt. Exempelvis har en överenskommelse med Nymölla pappersbruk möjliggjort att de stora fabrikslokalerna värms upp med spillvärme från pappersproduktionen. Andra företag har hjälpt till med målarfärg etc.

Regionalt resurscentrum för bild och form

År 2018 gav Region Skåne Ifö Center i uppdrag att fungera som ett resurscentrum för bild och form (vilket föregicks av ett uppdrag till Bromölla kommun att vidareutveckla verksamhetens förutsättningar (Region Skåne, 2017). För detta fick Ifö Center ett verksamhetsbidrag som sedan dess utgjort en betydande del av driftsfinansieringen. Motivet bakom regionens beslut att stötta Ifö Center var att man ville bygga en starkare infrastruktur för kulturproduktion över hela Skåne. I detta sammanhang var den geografiska lokaliseringen i Bromölla en tillgång.

Med stöd från Kulturrådets fördelning av utvecklingsmedel till regional kulturverksamhet 2020 kunde Ifö Center investera i en ny brännugn för kollektivverkstäderna. Detta möjliggjorde för ytterligare specialisering inom keramik. Därmed blev även direkt statlig finansiering inblandad. De senaste åren har Ifö Center även ingått i Konstnärsnämndens residensprogram IASPIS.

Nytt kommunalt utvecklingsbidrag

Ifö Center har sedan starten fått del av Bromöllas stöd till föreningsliv¹² och i samband med ansökningsomgångar anordnar kommunen årliga dialogmöten för alla sökande. Här framstod Ifö Center som sökande i en klass för sig och där övriga sökande handlat om mindre föreningar med ett begränsat antal aktiviteter utanför medlemskretsen.

De låg i en annan division på något sätt, upplevde jag det som [...] Så då väcktes tankarna hos mig om att vi behöver titta på en annan typ av bidrag till de föreningar som jobbar mer i enlighet med kultursamverkansmodellen med bidrag från alla instanser, framför allt regionen.

(Tidigare kommunal kulturchef, 2022)

Detta ledde fram till att kommunen 2020 inrättade ett strategiskt utvecklingsbidrag. Bidraget är treårigt och riktas till verksamheter som av kommunen bedöms ha potential att ”berika utbudet av kultur- och besöksnäringsupplevelser” och att vara ”en resurs i den lokala och regionala utvecklingen i Bromölla och Skåne” (Bromölla kommun 2023, s. 9). I kraven på sökande ingår att verksamheten ska samverka på flera nivåer, främst lokalt och regionalt, men gärna även nationellt och internationellt.

Kommunens roll har de senaste åren varit som finansiär, beställare av tjänster och samverkanspartner i förhållande till de mer socialt inriktade delarna som inkluderar praktikplatser. Dessutom erbjuds alla skolelever i årskurs nio en guidad visning på Ifö Center.

¹² Ändamålet med kommunens totalt elva olika föreningsbidrag är att stödja föreningar som vill verka för att utveckla ett positivt och meningsfullt föreningsliv, bedriver verksamhet med samhällsnytta och/eller verkar för att bevara kulturella värden (Bromölla kommun, 2023).

Organisation i tre delar som resultat av samverkan

Verksamheten Ifö Center har från 2018 en organisation som består av två föreningar – Sambandscentralen Ifö Center och Ifö Center Exhibit – och ett icke-vinstdrivande aktiebolag (SVB), Ifö Center Development¹³. Förutom fabriksbyggnaderna finns i dag även en villa knuten till verksamheten. Villan används som residensbostad och är köpt av tre konstnärer.

Sambandscentralen Ifö Center är basen i den dagliga driften och dit de två anställningarna – verksamhetsledare och verksamhetssamordnare – är knutna. Regionens samverkan med Ifö Center har skett och sker genom denna förening. Motiv för att etablera systerföreningen Ifö Center Exhibit för utställningsverksamheten var att det gjorde det möjligt att vara medlem i, och söka utställningsersättning från, Sveriges Konstföreningar.

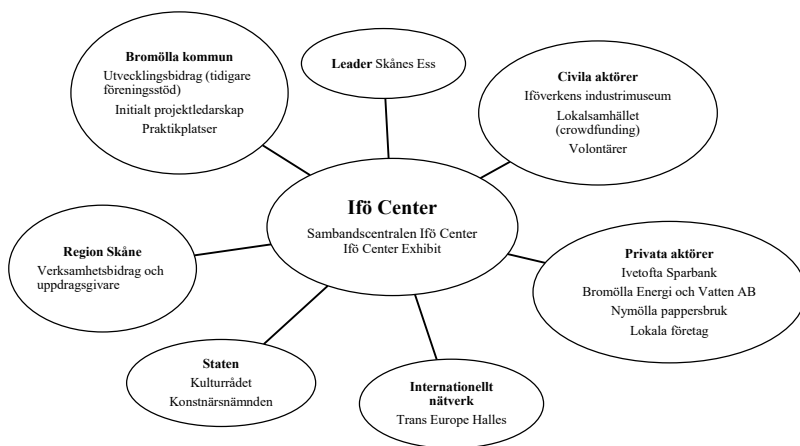
Ifö Center är även medlem i det europeiska nätverket Trans Europe Halles. Det är en sammanslutning av fria kulturhus som återbrukar gamla fastigheter, oftast tidigare fabriker, för kulturändamål (<https://www.teh.net/about-teh/>).

Gemensamma insatser för platsutveckling

Grundaren blev vid det första besöket fascinerad av det som fanns på platsen: ”Och framför allt så ville jag också komma tillbaka för lokalernas skull, för det var så fantastiska lokaler som de inte hade använt på 25 år.” Verksamheten har sedan 2011 successivt skalats upp, och tack vare det har man sedan lyckats kombinera flera olika finansieringskällor och andras vilja att stötta med små och stora insatser.

¹³ Sambandscentralen är majoritetsägare i Ifö Center Development.

Figur 16. Aktörschema Ifö Center

Av figur 16 framgår vidden av den samverkan som grundaren av Ifö Center åstadkommit genom åren. I den inledande fasen var fokus på att samverka med lokala aktörer som kunnat stötta med olika saker och roller. Aktörerna har även omnämnts i de tidiga projektansökningarna. Ifö Center har också ett samarbete med det föreningsdrivna Iföverkens Industrimuseum som ligger i anslutning till fabriksområdet. Syftet med samarbetet är att ge residenskonstnärer och besökande konstnärer en introduktion till det lokalhistoriska sammanhanget.

I den senare fasen har samverkan expanderat till nationell och internationell skala. Grundaren av Ifö Center har arbetat aktivt för att verksamheten ska stå på egna ben gällande intäkter; därmed har kommunens roll också förändrats.

Kommunen som möjliggörare och kapacitetshöjare

För Bromölla kommun har Ifö Center utvecklats till att vara den största kulturverksamheten i kommunen. Från lokalpolitiker lyfts att det har varit positivt att de tomma industrilokalerna har fått ny användning och att verksamheten kan locka fler besökare till Bromölla.

Kommunen har gjort flera ansträngningar för att möjliggöra etableringen av Ifö Centers verksamhet. Dels tog man på sig att stå som projektsökande i de inledande faserna, dels har man anpassat föreningsstöd för att förbättra finansieringsmöjligheterna.

Ifö Centers verksamhetsstruktur byggdes tidigt upp kring socialt inriktat samarbete om nystartsjobb, praktikplatser för nyanlända och arbetsträningsplatser (se Bromölla kommun, Projektansökan Leader 2014, 2018). Detta har involverat samverkan med både Arbetsförmedlingen och Bromölla kommuns arbetsmarknadsenhet.

Regionala insatser och vit fläck

Med kommunens engagemang fanns det också en bas för regionala insatser. Regionen har varit väldigt måna om att säkra att kommunen fortsatt ger stöd till Ifö Center, även om det inte handlar om summor i samma storlek som det regionala. I och med att Ifö Centers verksamhet ligger i nordöstra Skåne som saknar närvaro av större offentliga kulturinstitutioner har det varit lättare att motivera stöd från regionalt håll.

Utanför Bromölla har man varit väldigt intresserade av Ifö Center, för att det inte ligger i en storstad, och regionen har jag fått intrycket av har kunnat ge verksamhetsbidrag just för att det ligger i Bromölla. Hade det legat i Malmö hade kanske inte det här projektet fått så mycket pengar som det har fått. Det finns inte så mycket annat storlaget här i Bromölla, så det blir, händer det någonting som sticker ut, så får det större uppmärksamhet här, än vad det hade fått på en annan plats.

(Kommunal kulturstrateg, 2022)

Här har verksamheten kunnat dra nytta av att man är unik i sitt geografiska sammanhang. Regionens stöd har i sin tur genererat kontakter med nationella kulturmyndigheter.

Plattform för fler

Som plattform för kreativt skapande har Ifö Center kommit att locka en bredare grupp av kulturutövare och kulturintresserade till platsen. Grundaren har haft tidigare erfarenheter från kreativ sektor, nationellt såväl som europeiskt, och har från start haft en tydlig tanke om hur verksamheten skulle kommuniceras och att det handlar om kulturen som en del i samhällsutvecklingen.

Samtidigt finns stora behov av att ta hand om fastigheten, och det är svårt för någon av de offentliga aktörerna runtomkring att gå in och stötta i sådana insatser. Genom åren har aktiviteter utvecklats och breddats, dessa handlar om kursverksamhet inom silversmide, vävning och keramik i samarbete med studieförbund liksom om konserter m.m. För att stärka ekonomin hyr man ut delar av byggnaderna som lagerlokaler för omkringliggande företag och till vinterförvaring av husvagnar, husbilar och båtar. Även om verksamheten har fått en mer stabil ekonomi och står som ägare av fastigheten pågår ständigt ett arbete med att skapa nya samarbeten.

Kapitelsammanfattning

Ifö Center är ett ”konstnärsdrivet” kulturhus som har etablerats i äldre fabrikslokaler i centrala Bromölla. Med start 2011 har en konstnär i samarbete med den kommunala förvaltningen och extern projektfinansiering arbetat upp KKV:er och konsthallsverksamhet. Inspiration har hämtats från platsens hantverkstradition inom keramisk industri. Stort fokus har lagts på nätverk och samverkan, där även socialt inriktade praktikplatser inkluderats. För att förbättra centrets utvecklingsmöjligheter har ett nytt kommunalt utvecklingsbidrag inrättats.

De första åren nyttjades lokalerna utifrån en överenskommelse med fastighetsägaren, men efter en crowdfunding-kampanj 2018 köptes fastigheten (43 000 kvadratmeter) loss och ägs i dag av verksamheten genom ett icke-vinstgivande aktiebolag (SVB). För att driva och utveckla verksamheten har två föreningar startats upp. Den första föreningen, Sambandscentralen, ansvarar för drift, och till den finns även två anställningar knutna. Den andra föreningen, Ifö Exhibit, är kopplad till utställningsverksamheten.

Sedan 2018 har Ifö Center i uppdrag från Region Skåne att vara ett regionalt resurscentrum för bild och form. Detta uppdrag är kopplat till studior och residens och syftar till att utveckla infrastrukturen i nordöstra Skåne.

Regionala perspektiv på plats, kulturutbud och samspel

I detta kapitel presenteras de tre regionerna som ingått i urvalet för fallstudierna. Den regionala nivån inkluderas i utredningen för att skapa mer kunskap om förutsättningar för kulturutbud på platser inom regionen. Med fokus på målsättningar, infrastruktur och samspel introduceras kulturpolitiska inriktningar i Region Norrbotten, Region Värmland och Region Skåne. Kapitlet baseras på regionala styrdokument och intervjuer från 2019 som följts upp 2022/23 samt 2025.

Regionala främjandearbeten

I platsbeskrivningarna och fallstudiekapitlen intar samspel med regional nivå olika funktioner och grad av närvaro. Vi har involverat regionerna i att lämna förslag på intressanta platser att studera inom respektive region och de tre fallstudierna är i det avseendet även kopplat till regionala intressen som både handlat om att utveckla kontakt och lyfta intressanta exempel på samspel och kulturutveckling.

De tre regioner som utgör ingången för utredningens tre fallstudier skiljer sig åt i geografiskt läge, länens storlek och interregional samverkan. Befolkningstätheten ligger i Norrbottens län på i genomsnitt 2,5 invånare per kvadratkilometer medan motsvarande siffra för Skåne är 130 och för Värmland 16,1. Även kommunernas storlek varierar stort – från de allra minsta kommunerna om 2 600–3 800 invånare i Norrbotten och Värmland, till de största kommunerna om 131 000–368 000 invånare i Skåne. Detta skapar olika utgångspunkter för det regionala främjandeuppdraget inom kultursamverkansmodellen och strategiska prioriteringar.

De regionala kulturpolitiska inriktningarna utgår alla från mål att främja ett rikt kulturliv, allas tillgång och delaktighet, och en väl fungerande infrastruktur för kultur (Region Värmland 2021b, s. 11, Region Norrbotten 2023, s. 8,

Region Skåne 2024). Alla regioner betonar skapande av förutsättningar för fria aktörer, enskilda kulturskapare såväl som verksamheter, att vara en del i det regionala kulturlivet. Vidare, att man arbetar utifrån en bred definition av konst- och kulturområdet där konstnärlig kvalitet, kreativt skapande och utvecklat deltagande utgör centrala aspekter.

Även om det organisatoriskt skiljer sig åt hur kulturfrågor kombineras med andra politikområden lyfter flera intervjudeltagare vikten av samarbeten. Flera nämner de regionala utvecklingsstrategierna och hur arbete med kulturplaner tangerar sådana regionala processer. När den regionala kulturpolitiken lyfts in i en tvärspektoriell samverkan handlar det rent innehållsmässigt om att kulturlivet är del i att skapa förutsättningar för goda och hållbara livsmiljöer, meningsfull fritid och att attrahera besökare (se Region Norrbotten 2019, Region Värmland 2021, Region Skåne 2024).

Samspel med kommunerna

Det kommunala arbetet och finansieringen av ”den kulturella basverksamheten” (se Region Skåne 2024) är på flera sätt en förutsättning för det regionala arbetet. I intervjuerna framhävs kommunerna som grunden för det lokala kulturlivet. Det regionala fokuset ligger på att i samverkan med kommunerna utveckla kulturutbudet, och säkerställa att det kommer till gagn för invånarna oavsett boendekommun. Att kommunerna har olika förutsättningar att bedriva och stötta kulturverksamhet, och att de varierar i folkmängd och befolkningssammansättning, påverkar samspelet. Regionernas roll som främjare ses som särskilt viktigt för de mindre kommunerna som många gånger har begränsade resurser till kultur och utvecklingsinsatser.

Den struktur för samråd som skapats genom kultursamverkansmodellen är en viktig utgångspunkt för kulturplaneprocesser.¹⁴ men dialog förs också i en vidare bemärkelse. Här lyfts hur regionernas kulturförvaltningar har riktade

¹⁴ Regionernas nu aktuella kulturplaner gäller för åren 2023–2026 (Norrbotten), 2025–2028 (Skåne) samt 2022–2026 (Värmland). För Region Värmland har en ny kulturplan precis fastställs och tas upp för beslut av regionfullmäktige i april 2026.

temasatsningar där man vänder sig till kommunerna i frågor som kan röra utveckling inom de kulturområden som pekats ut i kultursamverkansmodellen men också nya initiativ. Exempel på det senare är kunskapshöjande aktiviteter inom gestaltad livsmiljö och samordning av kommunala kulturskolor. Deltagande i dessa forum bygger på frivillighet och att det finns kommunala företrädare som kan lägga arbetstid.

Kulturskapare och nya initiativ

En annan aspekt av det regionala främjandearbetet handlar om att stärka den professionella kultursektorn och det fria kulturlivet. Fokus är främst på att skapa allmänt goda villkor för kulturskapande även om det också kan tänga frågor om platsutveckling.

Kulturskaparnas roll i att skapa kultur och innehåll är a och o för att nya verksamheter ska kunna etableras. Och att kunna stötta mindre projekt är en central del av den regionala bidragsgivningen. Kulturskaparna beskrivs som driftiga eldsjälar och med idéer som ibland är jättegalna men flera gånger visar sig vara framgångsrika och bidra till kulturutveckling på oväntade platser (regional företrädare Värmland, 2019). För både Region Skåne och Region Värmland beskrivs hur nya initiativ dyker upp på platser utanför de större städerna.

Idag finns det kvalificerade kulturaktörer överallt: man kan vara uppkopplad lokalt, nationellt och internationellt oberoende av geografisk plats eller fysiska kluster. Dem besöker man vid behov. Det är en spännande utveckling att man inte är lika beroende av centralorter.

(Regional kulturchef Skåne, 2025)

Samverkan kan då även ske på ett tämligen platslöst sätt med hjälp av digitalt nätverkande etc. Här kan vi dra en parallell till Ifö Center och deras del i det europeiska nätverket för kulturetableringar i äldre industrifastigheter.

Rishtaganden, osäkra strukturer och byggnadsunderhåll

Uppstart av nya verksamheter innebär många gånger ett rishtagande hos enskilda. Från regionalt håll lyfts utvecklingsinsatser i den egna stödgivningen som viktiga verktyg för att kunna fånga upp sådana initiativ. För Region Skåne har detta exempelvis innefattat att arbeta fram treåriga stöd för nya verksamhetssatsningar och att hitta andra bidragsformer för att gynna en bättre dynamik mellan små och stora verksamheter.

Många mindre verksamheter, utanför den mer etablerade delen av kultursektorn, drivs samtidigt med stor osäkerhet och dålig ekonomi. Där har det varit svårt för enskilda kulturverksamheter att de senaste åren hantera ökade kostnader för lokaler och löner. Även om det är långt från alla verksamheter som äger en byggnad kan det finnas vissa fördelar i form av att kunna ha kontroll över verksamhetens fortsatta möjligheter att verka. Samtidigt finns det ett glapp i hur man kan söka medel till byggnadsunderhåll och renovering.

Geografiska slagsidor och betydelsen av mottagarkapacitet

Att kunna åstadkomma en jämn spridning av kultur och säkerställa allas möjlighet att delta lyfts som en utmaning. Det gäller oavsett om det handlar om Norrbotten och glesheten eller om ett tätbefolkat Skåne. I intervjuerna beskriver regionala företrädare att det finns geografiska slagsidor kring större platsbunden verksamhet, där de stora institutionerna i högre grad är koncentrerade runt storstadskommunerna. Det skapar geografiska områden som inte fullt ut täcks av den institutionsbaserade verksamheten. För att överbrygga skillnader kopplade till boendeort och demografi blir den turnerande verksamheten en viktig del av den regionala styrningen. Vissa kommuner, likt Överkalix, ingår direkta avtal om samverkan med de regionala kulturinstitutionerna.

En geografisk spridning av resurser framställs i intervjuerna som ett sätt att upprätthålla en solidaritet kring offentlig-finansierad kulturpolitik, det vill säga att det som är skattefinansierat också kommer alla länsinvånare till del. Utmaningen att få en bra balans mellan länets städer och landsbygd finns vad

gäller tillgång till kultur likväl som allmän samhällsservice och mötesplatser (se exempelvis Region Värmland 2021a). För regionerna uttrycks regionala noder som ett sätt att stärka förutsättningar till kluster inom länet och för att mer strukturellt främja regional utveckling för olika geografiska lägen och funktioner (intervjudeltagare Värmland respektive Region Skåne 2020, s. 26). Detta motiverar även till att bygga nya kontakter och främja verksamhets-etableringar.

Att rusta för mottagarkapacitet och främja civila aktörer

Stärkt mottagarkapacitet och tillgång till arrangörer lyfts fram som viktiga aspekter både i de regionala kulturplanerna och i intervjuerna (se exempelvis Region Norrbotten 2023, s. 30). Geografisk spridning av professionella produktioner beskrivs av intervjudeltagarna som ett system där kulturutbud på många platser bärs upp av civila aktörers förmåga att arrangera och vara värd för turnerande verksamhet.

Vi stöttar ju som både det fria kulturlivet och våra kulturinstitutioner, samtidigt som vi ställer krav på de också att åka ut i hela Skåne. Men finns det inga mottagare, då blir det tufft för våra verksamheter. Och där är det civilsamhället som är ute i småkommunerna i Skåne som är mottagarna. Mycket av föreningslivet stöttas av kommunerna.

(Tidigare regional kulturpolitiker Skåne, 2022).

Här lyfts som exempel också hur samspelet med föreningar (lokala riksteaterföreningar) är viktigt för att få ut de regionala institutionernas verksamhet runtom i länet och därmed bidra till en bättre måloppfyllelse. Mottagarkapacitet handlar då inte bara om att det finns teknisk utrustning och lämplig lokal för den turnerande verksamheten att komma till, utan det handlar också om att det finns personer och föreningar som kan arrangera och stå för kring-administration.

Avstånd att ta hänsyn till

Stora geografiska avstånd och en utspridd befolkning skapar också sämre förutsättningar för det fria kulturlivet att verka, vilket i sin tur blir en utmaning i arbetet med att erbjuda invånarna möjlighet att möta en ”bredare bild av kultur” (regional politiker Norrbotten, 2019). Resonemangen bygger på att det finns flera fördyrande omständigheter kring att uppnå ett regionalt uppdrag om likvärdig tillgång till kultur och att de allmänna förutsättningarna är olika. Sådana omständigheter handlar om att när regionala produktioner ska ut på turné blir långa reseavstånd något som genererar behov av övernattningar och extra turnédagar.

Samverkan mellan regionerna (Kultur i Norr och Regionsamverkan Syd-sverige) har utvecklats som ett led i att dela ansvar för större verksamheter och säkerställa en ökad tillgänglighet till kulturutbud för regioninvånarna.

Kapitelsammanfattning

De regionala kulturpolitiska inriktningarna i Norrbotten, Värmland och Skåne utgår alla från mål om att främja ett rikt kulturliv och en väl fungerande infrastruktur för kultur. För regionernas arbete med att främja allas tillgång till kultur utgör samarbete med länens kommuner en viktig grund. Att kommunerna inom länen har olika förutsättningar att bedriva och stötta kulturverksamhet, och att de varierar i folkmängd och befolkningssammansättning, påverkar samspelet.

En annan viktig del av det regionala främjandearbetet är att stärka den professionella kultursektorn och det fria kulturlivet. Intervjudeltagarna framhäver kulturskapares viktiga roll i att ta initiativ och skapa innehåll för att nya verksamheter ska kunna etableras. Den regionala bidragsgivningen styrs till verksamhetsbidrag och till att kunna stötta projekt i olika faser. Regionernas insatser riktas till att förbättra infrastruktur och mottagarkapacitet för att åstadkomma en bättre geografisk spridning av resurser. Uppdrag om turnerande produktioner utgör en del i styrningen till regionala kulturinstitutioner och används för att stärka upp för geografiska slagsidor. I detta är samspel med arrangörer i civilsamhället viktigt, inte minst för mindre kommuner i länen.

Förutsättningar och faktorer i fokus för kulturutbud

I utredningen har vi studerat två olika typer av förutsättningar. Den första typen är strukturella faktorer som ligger utanför kulturpolitiken men som påverkar dess genomförande. Det rör sig om samhällsekonomiska, demografiska och geografiska förutsättningar. Den andra typen är faktorer som genom aktiviteter eller insatser i någon mening går att påverka inom ramen för kulturpolitiken. Det handlar om att skapa förutsättningar genom mål-inriktning, resurssättning, främjande och samverkan.

Utredningen har styrts av två frågeställningar: *Hur ser kulturutbud, dess tillkomst och varaktighet ut i valda fall?* och *Hur samverkar aktörer på olika politiska nivåer (statlig, regional och kommunal) och inom olika samhällssektorer (offentlig, privat och ideell) i skapandet av förutsättningar för kulturutbud på platsnivå, och vilken roll spelar denna samverkan?*

Utifrån dessa frågor gör vi i detta kapitel en samlad analys och resultatdiskussion genom tre teman:

- Kulturutbud med utgångspunkt i platsens möjligheter.
- Utrymme för samverkan och samspel breddas.
- Det delade ansvaret för en infrastruktur.

Fallstudierna representerar platser med olika geografiska lägen och premisser. I två av fallen presenteras arbete med att bygga upp varaktig kulturverksamhet. I det tredje fallet presenteras ett samspel mellan kommunal och ideell sektor för publika kulturaktiviteter.

Kulturutbud med utgångspunkt i platsens möjligheter

Resultatet visar att de aktörskonstellationer och verksamheter som har studerats i hög grad hänger samman med den lokala kontexten. Aktörssamverkan har byggts upp med utgångspunkt i de specifika platsernas möjligheter. Dessutom grundas tillkomst och varaktighet i samtliga fall i engagerade individer, kommunalt möjliggörande och anpassade lösningar som även inkluderar regionalt främjandearbete.

Det kulturutbud som presenterats i rapporten är av skiftande karaktär. Fallen representerar verksamhet inom bild och form, kulturarv och samlingsförvaltning samt en liten kommuns samarbete kring publika kulturarrangemang. Målgrupper är en intresserad allmänhet inom kommunen i kombination med besökare utifrån och även yrkesverksamma kulturskapare.

Tre exempel på kulturutbud

Lesjöfors Museum och Ifö Center har utvecklats utifrån ingångar i att skapa en interaktiv museiverksamhet med grund i lokalhistorisk föremålssamling respektive att utveckla en historisk industrispecialisering inom keramik till kollektivverkstäder och konsthallsverksamhet. De specifika kultur- och konstinriktningarna har varit viktiga för att bygga upp och etablera verksamhet. Verksamheterna har också vidgats till fler kulturarrangemang, och de har tidvis kombinerat kultur med insatser för social utveckling genom att erbjuda praktikplatser och arbetsträning.

Fallet Överkalix skiljer sig från de två andra i både omfång och innehåll. I stället för att fokusera på en verksamhet hamnar ett allmänt kulturpolitiskt upplägg i fokus i en av landets minsta kommuner. Kulturutbudet består av såväl konstatställningar, scenkonst och bio som kulturskola, bibliotek och boksamtal. Förutsättningarna sett till resurser är begränsade men vidgas genom samspel med föreningsliv.

I samtliga tre fall har anordnandet av publika kulturaktiviteter blivit ett sätt att bredda och utveckla kulturlivet på platserna. Gränsdragningen mellan kultur- och fritidsaktiviteter är inte alltid tydlig, utan snarare visar fallen på en hög grad av pragmatism. Detta präglas av en drivkraft att också bli mötesplats för lokalinvånarnas intressen och behov.

Tillkomster – drivande individer och tillgång till lokaler

I Överkalix har de senaste årens kommunala samordning och tjänstetillsättning haft betydelse för att utveckla lokalt kulturutbud och medverka till nya initiativ. Genomförande av kulturaktiviteter kretsar dock kring möjligheter hos det lokala föreningslivet och engagerade föreningsföreträdare. Kommunen medverkar till det genom subventionerade lokaler, föreningsstöd och driftsbidrag till den lokala Folkets Hus-anläggningen.

För Lesjöfors Museum och Ifö Center å sin sida, har återbruk av industri-miljöer varit en ingång i verksamheterna som byggts upp. Miljöerna har kunnat erbjuda billiga lokaler, och de aktuella kommunerna har bidragit till verksamheternas etablering. Platserna i sig har varit viktiga för initiativen att utveckla kulturverksamhet och utgör en inramning för innehållet. Drivande individer har haft med sig erfarenheter av egen konstnärlig verksamhet och stått för en kreativ vision.

Föreningsformen och dess variationer

I fallstudierna blir föreningsformen återkommande ett sätt att organisera, engagera och driftsätta kulturverksamhet samt bredda förutsättningar för kulturutbud. Det är tydligt i utredningen att det finns enskilda personer som har burit huvudansvaret och drivit aktiviteter framåt, men det har även byggts upp en större bas av engagerade individer. För fallen Lesjöfors Museum och Ifö Center har det också etablerats grupper med volontärer som stöttar upp den publika verksamheten.

I vissa fall har anställningar knutits till föreningarna, medan det i andra handlar om ett renodlat fritidsengagemang och kanal för eget konst- och kulturintresse. Föreningsformen möjliggör en mångsidighet där ideellt arbetade timmar också

blir ett sätt att driva och delvis finansiera verksamheterna. I fallen skulle det gå att resonera om föreningarnas delvis kompensatoriska roll där det offentliga har svårt att resurssätta. Men föreningsformatet är också ett aktivt val för de verksamheter som startats upp.

Utrymme för samverkan och samspel breddas

Likheter mellan fallen är dels samspelet mellan föreningsverksamhet och kommunala insatser, dels den breda samverkan. Med regionernas höjs kapaciteten både gällande ökad finansiering och tillgång till professionella produktioner. De två verksamhetsorienterade fallen kan sammanfattas i en processororienterad beskrivning, och aspekter av en sådan återfinns även i fallet kring Överkalix kulturutveckling.

Fas 1: Utvecklas lokalt med inledningsvis små medel och med grund i samverkan mellan civilt och kommunalt.

Fas 2: Etableras med hjälp av flera finansieringskällor, ideellt arbete och projektfinsiering genom Leader-medel, Allmänna arvsfonden och lokalt närvarande stiftelser.

Fas 3: Uppmärksammas från regionalt håll utifrån kulturpolitisk roll som främjare och kulturutvecklare.

Fas 4: Får extra medel från statlig nivå utifrån bidrag till regional kulturverksamhet (utvecklingsmedel från Kulturrådet), och statliga initiativ (Konstnärsnämndens residensprogram).

Kommunal bidragsgivning som en dialogyta

Den kommunala bidragsgivningen är den formella kanalen för dialog mellan kommun och kulturverksamhet/förening. Den är en del av alla tre fall och skapar i det avseendet en struktur för samspel och dialog mellan kommun och föreningsliv. Även om de föreningsstöd som delas ut inte alltid är stora, har de betydelse för dialogen såväl som för de aktuella föreningarnas verksamhet. I fallet Överkalix kombineras bidragsgivning med en kommunal kulturpott som används för att lägga över visst arrangörsansvar på föreningslivet.

Kommunerna blir i alla tre fallen viktiga möjliggörare, ger legitimitet och agerar underlättande. I fallet Överkalix finns exempel på hur kommunen varit projektledare för initiativ från föreningslivet och där målsättningen senare är en växling av ansvar. I fallet med Ifö Center fanns under uppstart en aktiv medverkan från kommunala tjänstepersoner, ansvar för projektansökan och senare anpassningar i det kommunala stödsystemet. I fallet Lesjöfors Museum ägs byggnaden av Filipstads kommun som inte tar ut hyra och kommunen har över tid subventionerat verksamheten genom att stå för fastighetens drift.

Värdena av samspelet är inte bara ekonomiska utan handlar även om att förmedla kontakter och erbjuda nätverk, utbyte av tjänster och stabilitet över tid. I viss utsträckning handlar det också om att kommunerna i initiala skeden tagit risker att hjälpa till med resurser fast framtiden varit osäker, och att detta också samspelat med lokala näringslivssatsningar.

Regionernas roll och inblandning av statliga medel

Regionala företrädare framhäver samverkan med kommunen som en grund som läggs lokalt och som har betydelse för utveckling av kulturverksamheter.

Kommunen är ju alltid viktigast, att få med sig kommunen först, tänker jag, för det börjar ju ofta som lokala projekt, så att man har med sig kommunen i det, och det behöver inte alltid vara stora pengar, men att kommunen ändå är med och stöttar och ser värdet av den här aktiviteten, eller projektet, eller insatsen, vad det nu är som händer. Att de uppmärksammar det till en början och sedan kan man gå vidare till region eller om det är Kulturrådet eller andra fonder.

(Regional handläggare, Region Skåne 2022)

För Ifö Center och Lesjöfors Museum som i dag har blivit del av en regional infrastruktur för kultur har regionerna kommit in och möjliggjort för mer stabilitet i verksamheterna. I Ifö Centers fall har Region Skåne intagit en viktig roll för verksamheten i form av att vara den avsevärt största finansiären och med en intention om långsiktigt stöd. För Lesjöfors Museum har Region Värmland möjliggjort för att huvudmannaskapet övertas från den förening som drivit verksamheten under 35 år.

I Överkalix framstår regionen något mer avlägsen, men den turnerande verksamheten som de regionala kulturinstitutionerna tar till platsen möjliggör ett mer varierat och professionellt kulturutbud. Regional samordning kring biblioteken och kulturskola i Norrbotten har varit viktiga för ökat utbud inom Överkalix kommunala verksamheter.

Statliga medel

De statliga medlen till regional kulturverksamhet (SFS 2010:2012) har haft betydelse även utöver kultursamverkansmodellen. I Ifö Center har särskilda utvecklingsmedel gjort det möjligt att investera i en brännugn, vilket främjat specialiseringen inom keramik. I Lesjöfors möjliggjorde en extrasatsning på örönmärkta medel i dialog mellan Region Värmland och Kulturrådet att det lokala museet kunde övergå till regional drift. Den statliga nivån har även kommit in genom att Ifö Center samarbetar med det av Konstnärsnämnden initierade IAPSIS-programmet.

Kombinationen av flera finansieringskällor

Den offentliga kulturfinansieringen utgör en bas som verksamheterna sedan bygger vidare på med ytterligare projektf finansiering från icke-offentliga finansieringskällor. Detta återkommer i fallstudiebeskrivningarna för såväl Överkalix som Lesjöfors Museum (under uppbyggnadsfasen) och Ifö Center (möjliggör anställning och löner). Det i sig innebär en ökad belastning på verksamheten i form av tidskrävande administrativa processer och återrapportering till flera olika instanser. Det har dock varit betydelsefullt i olika faser för att skapa en bredare helhetsfinansiering.

Genom den lokala samverkan har alla tre fallen också involverat kontakt med privata företag som gått in och stöttat med gåvor och pengabidrag i olika stor utsträckning. Summorna det handlar om är ofta små, men det finns också exempel på tjänster såsom att få nyttja värmespill från ett närliggande pappersbruk, att få tillgång till lokal på förmånligt sätt, att få målarfärg med mera. Ytterligare exempel på finansieringskälla är crowdfunding-kampanjen som möjliggjorde Ifö Centers fastighetsköp.

Det delade ansvaret för en infrastruktur

Över tid har staten genomfört satsningar för att åstadkomma en jämnare geografisk spridning och att säkerställa variation. Regionerna har å sin sida utvecklat egna stödsystem i form av både långsiktiga verksamhetsstöd och kortare arrangörs- och projektstöd. Även den kommunala nivån har, om än med variationer, byggt upp föreningsbidrag och andra kulturstöd för att främja kulturaktörer lokalt. Offentliga resurser riktas gemensamt mot att rusta en infrastruktur för kultur.

Geografiska variationer lyfts som en problematik

Att åstadkomma en jämn geografisk spridning av kulturutbud lyfts samtidigt som en utmaning för såväl statlig, regional som kommunal nivå. Detta framkommer i både kulturpolitiska styrdokument (kulturpropositionen, regionala kulturplaner, kommunala kulturpolitiska program) och i intervjudeltagarnas beskrivning av kulturutbud.

Av regionala företrädare används geografisk spridning för att motivera regionernas intressen i fallen. Ifö Center får verksamhetsfinansiering som resurscenter för bild och form i nordöstra Skåne; denna del av regionen lyfts i både intervjuer och den regionala utvecklingsstrategin fram som en resurs-svagare geografisk del och med bristande infrastruktur. En liknande logik följer införlivandet av Lesjöfors Museum i den regionala musei-/besöksmålsstrukturen i Värmland. Överkalix är en plats som saknar närvaro av en större kulturinstitution men där de regionala kulturverksamheternas turnerande uppdrag i förlängningen leder till avtal om professionellt kulturutbud i kommunerna.

Glesbefolkade områden, mottagarkapacitet och arrangörskap

Flera av de större kulturinstitutionerna bidrar till geografisk spridning genom turnerande eller uppsökande verksamhet som för ut produktioner till fler platser än den egna hemarenan. Samtidigt pekar intervjudeltagare från norra Sverige på att sådan verksamhet blir extra resurskrävande och för med sig fler omkostnader när avstånden är långa och geografin präglas av glesbefolkade områden.

En parallell aspekt blir mottagarkapacitet och arrangörskap. Tillgång till ändamålsenliga lokaler och arrangörer behövs för att ta emot föreställningar och utställningar som är på turné. Men i fallet med Överkalix liksom från lokalt och regionalt håll lyfts att mottagande försvåras när det saknas resurser och en kommunal organisation är mycket slimmad.

Samhällsekonomiska förutsättningar motiverar

I alla de tre fallen har kommunernas generellt positiva inställning till verksamheterna varit betydelsefull. Utöver det går det att identifiera en viss samsyn kring vad kulturaktiviteter på plats kan bidra till. Å ena sidan ges kulturutbud en roll i att skapa meningsfullhet på platsen och vara en del av allmän service för invånarna (främst lyft i Överkalix). Å andra sidan uttrycker intervju-deltagare en tilltro till att kulturen på platserna ska bidra till ökat intresse utifrån och generera ekonomisk och demografisk utveckling.

I fallen Överkalix och Lesjöfors museum finns aspekter av att kulturen ska kunna lyfta kommunernas utveckling och bidra till ökad livskvalitet. Inramningen är samhällsekonomiska utmaningar som kommunerna står inför och där en stabil befolkningsutveckling är målet för att klara förutsättningar för service och välfärd (se resonemang i SOU 2024:50).

För att bredda ekonomin finns en förväntan om att satsningar på kulturarrangemang lockar externa besökare. I fallen Ifö Center och Lesjöfors Museum har verksamheterna bidragit till att förändra bilden av orten genom att överblivna byggnader fått ny funktion och innehåll. Detta har lett till att nya människor kommit till platsen, men verksamheterna har också kommit att bli lokala mötesplatser för kulturutövande och sociala sammankomster.

Slutsatser

Politiken har en viktig roll i skapandet av förutsättningar för kulturutbud. Det handlar om målinriktning, allokering av resurser, samverkan och organisering som gemensamt ska understödja lokalt kulturliv och invånarnas tillgång till ett mångsidigt kulturutbud. Men det handlar också om att anpassa sig till olika platser förutsättningar och samhällsekonomi i övrigt. En grundförutsättning för kulturutbud är dock tillgång till kulturskapare, lokaler, arrangörer och deltagare (besökare, publik).

Utifrån utredningens samlade resultat drar Kulturanalys tre övergripande slutsatser.

Kreativa krafter, risktagande och tillgång till lokaler bidrar till utveckling

Utredningen visar att även relativt små medel som det offentliga satsar på enskilda initiativtagare och eldsjälar kan få ett stort genomslag i utveckling av kulturutbudet. Två viktiga faktorer är starka kreativa krafter som driver nya initiativ, och en grad av risktagande från kommunerna. Med detta menar vi att konstnärlig kompetens, och uthållighet i att skapa innehåll med kvalitet, i sig är viktiga resurser. Och att kommunernas kapacitet att gå in och stötta nya initiativ i ett tidigt skede blir en språngbräda för längre satsningar och varaktighet. Det finns en viss risk att en satsning inte lever kvar över tid, men utredningen visar att risk går att hantera genom dialog och stöttning.

En ytterligare faktor är tillgången till lokaler. I de aktuella fallen har återbruk av äldre industrifastigheter varit en del av kulturutvecklingen på plats. Fler liknande exempel finns i landet, där landsbygdens förutsättningar att stå för billiga lokaler och fastigheter är större jämfört med städernas.

Kommunal finansiering är en motor för samverkan

Den kommunala kulturfinansieringen är även med små medel en motor för samverkan. Genom att ha kommunen med sig kan verksamheter växla upp både gällande att få medel från den regionala nivån och en ingång i kultur-samverkansmodellen, och att uppfylla krav om samverkan och medfinansiering som ställs för extern projektfinansiering (t.ex. Leader).

Samverkan bygger ofta på ett lokalt engagemang för platsen, där olika politiska perspektiv potentiellt sammanfaller. Det kan handla om att förena kulturpolitiska mål med mål om social utveckling, goda livsmiljöer och ett mer varierat näringsliv. Här finns många fördelar för mindre kommuner och regioner, eftersom avståndet är kortare mellan tjänstepersoner och verksamma inom kulturliv, föreningsliv och näringsliv. God kännedom om varandra blir en underlättande faktor när det gäller att få fler aktörer att involvera sig och ställa upp med tjänster och bidrag som tillsammans breddar finansieringen och resurssättningen.

Viktigt att stimulera förutsättningar att driva verksamhet och arbeta för bredd i arrangörskap

Avslutningsvis kommenterar Kulturanalys kort de villkor som framkommit i utredningen för att driva kulturverksamhet och arbeta för bredd i kulturutbud.

Flera små kulturverksamheter startas upp och drivs i föreningsform, där andelen löneanställning respektive ideellt arbetade timmar varierar. Vissa föreningar bär ett fastighetsansvar vilket för med sig kontroll över verksamhetens långsiktiga existens. Nackdelar är att driften tillsammans med renoverings- och underhållsbehov kan medföra höga kostnader som inte täcks av gängse bidragsgivning och föreningsstöd. Här finns grund till ytterligare översyn av stödutformning, nationellt och regionalt, för att matcha de särskilda finansieringsbehov som hänger ihop med lokaler.

I utredningen lyfts lokal mottagarkapacitet och att stimulera för ökad bredd i arrangörskap som nyckelfaktorer för att åstadkomma bättre geografisk spridning av resurser. Det handlar om infrastruktur för kultur i bred bemärkelse – lokaler, teknisk utrustning, värdskap. Genom att nyttja och rusta det kommunala folkbiblioteksuppdraget tillsammans med föreningsdrivna verksamheter skapas en infrastruktur för kultur som når ut på lokala platser.

Referenser

- Arriaza Hult, Berglund, & Gemmel (2025). *Vid vägs ände? Hur nedskärningar för folkbibliotek och studieförbund påverkar kulturens infrastruktur*. Stockholm: Folkbildningsrådet; Studieförbunden i samverkan; Svensk biblioteksforening.
- Bromölla kommun (2013) *Projektansökan Leader till "Ifö Center"*. Bromölla kommun.
- Bromölla kommun (2018) *Projektansökan Leader till "Scanisaurus 2.021"*. Bromölla kommun.
- Bromölla kommun (2020) *Kulturpolitiskt program för Bromölla kommun 2021–2024*. Bromölla kommun.
- Bromölla kommun (2021) *Biblioteksplan för Bromölla kommun 2022–2025*. Bromölla kommun.
- Bromölla kommun (2023) *Regler för Bromölla kommuns föreningsbidrag*. Bromölla kommun.
- Bromölla kommun (2024) *Kulturplan för Bromölla kommun 2025–2028*. Bromölla kommun.
- Filipstads kommun (2018) *Kulturplan för Filipstads kommun*. Filipstads kommun.
- Ideell kulturallians (2024) *Kulturens kapillärer. Vikten av ett levande ideellt kulturliv*. Stockholm: Ideell kulturallians.
- Kleberg & Forsell (2019) *Har kulturpolitiken lyckats?* Stockholm: Kulturkontoret Stockholm.
- Kulturanalys Norden (2022a) *Cultural policy in the Nordic Welfare States*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

- Kulturanalys Norden (2022b) *Kulturens geografi i Norden*. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Kulturanalys Norden (2023) *Kultur inom räckhåll?* Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Kulturrådet (2021) *Arrangörer. Uppföljning och kartläggning av förutsättningar*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2025a) *Trepartssamverkan för kulturpolitisk måluppfyllelse. Vidareutveckla kultursamverkan*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Lesjöfors Museum (1996) *Verksamhetsberättelse 1996*. Lesjöfors Museum.
- Lesjöfors Museum (2006) *Guidebok*. Lesjöfors Museum.
- Lesjöfors Museum (2020) *Verksamhetsberättelse 2020*. Lesjöfors Museum.
- Myndigheten för kulturanalys (2019) *Kulturens geografi*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2023a) *Att bredda deltagandet i kulturlivet. Hinder och möjligheter*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2023b) *Spelar samverkan någon roll? En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2024) *Kulturanalys 2024*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Proposition 1974:28 *Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga kulturpolitiken*.
- Proposition 2009/10:3 *Tid för kultur*.
- Proposition 2017/18:179 *En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder*.

- Region Norrbotten (2019) *Regional utvecklingsstrategi. Norrbotten 2030*. Luleå: Region Norrbotten.
- Region Norrbotten (2023) *Kulturplan Norrbotten 2023–2026*. Luleå: Region Norrbotten.
- Region Skåne (2017) *Underrättelse om beslut om bidrag till Bromölla kommun för vidareutveckling av Ifö Center till regionalt resurscentrum*. Malmö: Region Skånes kulturnämnd.
- Region Skåne (2020) *Det öppna Skåne 2030. Skånes utvecklingsstrategi*. Malmö: Region Skåne.
- Region Skåne (2022) *Regionplan för Skåne 2022–2040*. Malmö: Region Skåne.
- Region Skåne (2024) *Regional kulturplan för Skåne 2025–2028*. Malmö: Region Skåne.
- Region Värmland (2021a) *Värmlandsstrategin 2040*. Karlstad: Region Värmland.
- Region Värmland (2021b) *Värmlands kulturplan 2022–2025 (förlängd till och med år 2026)*. Karlstad: Region Värmland.
- Samarbetsavtal (2022) mellan stiftelsen Värmlands Museum och Filipstads kommun rörande Lesjöfors Museum.
- SFS 2010:2012. *Förordning om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*.
- SFS 2013:801 *Bibliotekslag*.
- Skriv. 2020/21:133, Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030.
- SOU 1972:66 *Ny kulturpolitik*.

- SOU 2009:16 *Betänkande av kulturutredningen.*
- SOU 2010:11 *Spela samman. En ny modell för statens stöd till kulturverksamhet.*
- SOU 2023:58 *Kultursamhället. Utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun.* Betänkande av Kultursamverkansutredningen.
- SOU 2024:50 *Nätt och jämnt. Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn.*
- Viirman & Johannisson (2008) *Makten över kulturpolitiken*
I: Beckman & Månsson (2008). *Kultursverige 2009: Problemanalys och kulturstatistik.* Linköping: Sörlins förlag.
- Yin (2012) *Applications of case study research.* Los Angeles: SAGE.
- Överkalix kommun (2020) *Biblioteksplan 2021–2024.* Överkalix kommun.
- Överkalix kommun (2023) *Kulturpolitiskt program.* Överkalix kommun.
- Överkalix kommun (2024) *Budget 2025. Verksamhetsplan 2026–2028.*
Överkalix kommun.
- Överkalix kommun (2025), Protokoll barn- och utbildningsutskottet
2025-05-16. Överkalix kommun.

Datakällor

Kulturrådet (2025b) *Statistik om kulturskolan 2021–2024: Ekonomiska uppgifter*. Hämtad den 12 februari 2026:

<https://www.kulturradet.se/kulturskolecentrum/statistik/excelfiler/>

Myndigheten för kulturanalys (2025). *Samhällets utgifter för kultur 2024*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Statistiska centralbyrån (2025a). *Folkmängd efter region och år*.

Hämtad den 18 augusti 2025:

<https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/164795>

Statistiska centralbyrån (2025b). *Landareal i kvadratkilometer efter region och år*. Hämtad den 18 augusti 2025:

<https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/164796>

Statistiska centralbyrån (2025c). *Befolkningens medelålder efter region, kön och år*. <https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/144034>

Statistiska centralbyrån (2025d). *Genomsnittligt totalt taxeringsvärde för småhus (typkod 220), tkr efter region, typ av fastighet och år*.

Hämtad den 18 augusti 2025:

<https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/144048>

Statistiska centralbyrån (2025e), *Invånare per tätort*.

Statistiska centralbyrån (2026a). *Sammanräknad förvärvsinkomst, medelinkomst för boende i Sverige hela året, tkr efter region och år*.

Hämtad den 19 februari 2026:

Per kommun: <https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/170664>

Per län: <https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/170668>

Riket: <https://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/170670>

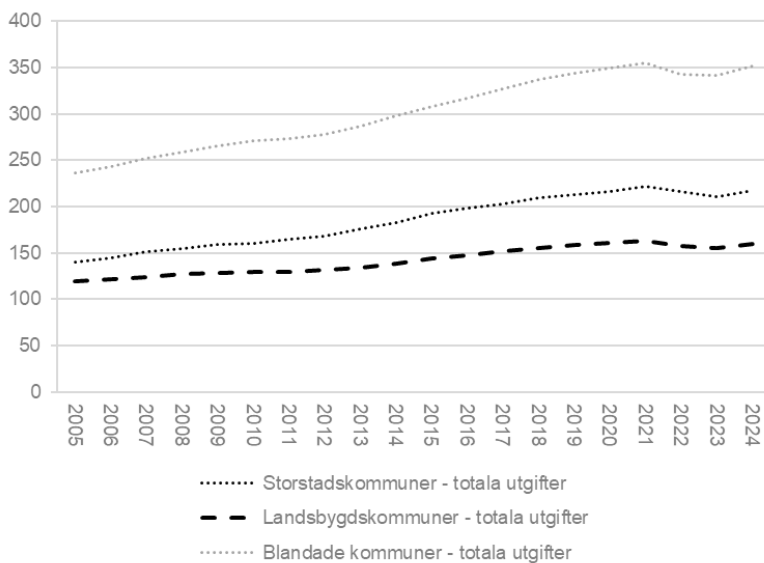
Tillväxtverket. 2021. *Kommunindelning 2021 städer och landsbygder*.

Hämtad den 5 december 2023:

<https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregionaltutveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>

Bilaga 1. Figurer

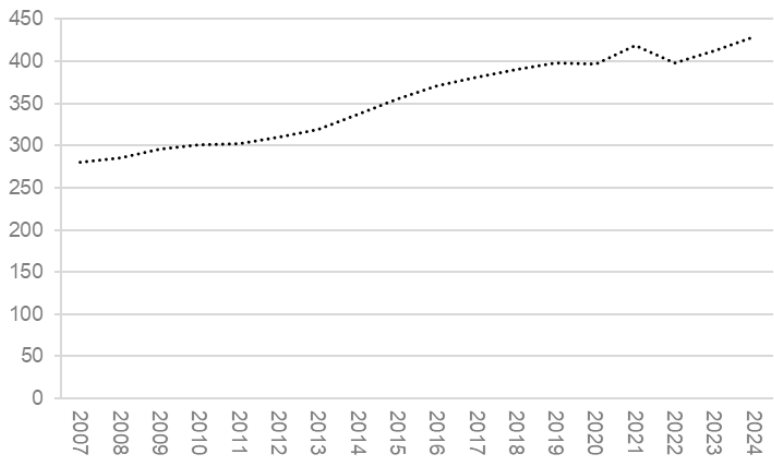
Figur 17. Kommunala utgifter per kommungrupp 2005–2024, miljarder kronor. 2024 års priser

Källa: Myndigheten för kulturanalys 2025, Tillväxtverket 2021.

Kommentar: 148 landsbygdskommuner, 116 tätorter och 26 storstadskommuner.

Figur 18. Regionala utgifter 2007–2024, miljarder kronor. 2024 års priser

Källa: Myndigheten för kulturanalys 2025.

Bilaga 2. Intervjuguider

Intervjuguide: Fallstudier hösten 2019, regioner

Bakgrund

- Berätta kort om din bakgrund och nuvarande arbetsuppgifter (hur länge nuvarande arbetsuppgifter, liknande uppgifter inom annan organisation).

Utbud och finansiering

Inom regionen

- Vad kännetecknar kulturutbudet i regionen? Vilka styrkor och svagheter uppfattar du med regionens kulturutbud?
- Vilka är de centrala aktörerna i regionen när det gäller skapandet av kulturutbud?
- Hur finansieras kulturverksamhet i regionen?
- Hur bidrar regionens finansiering till kulturutbud? Bedömer du att det finns ekonomiska förutsättningar inom regionen för att genomföra kulturpolitiska prioriteringar?
- (Hur förhåller sig regionala kulturpolitiska prioriteringar till det faktiska kulturutbudet?)

Statlig och kommunal nivå

- Hur bidrar olika statliga bidrag (KSM, riktade bidrag, Konstnärsnämnden etc.) till finansieringen av kulturutbud i regionen? Hur påverkar de regionala kulturpolitiska prioriteringar? (Finns det problem?)
- Hur bidrar olika kommunala bidrag till finansieringen av kulturutbud i regionen? Hur påverkar de regionala kulturpolitiska prioriteringar? (Finns det problem?)

Övriga aktörer

- Hur bidrar andra aktörer, såsom näringsliv och civilsamhälle, till finansieringen av kulturutbud i regionen? Hur påverkar de regionala kulturpolitiska prioriteringar? (stipendier, sponsring, ideellt arbete, lokaler, EU – strukturfonder, Kreativa Europa; Finns det problem?)

Mål, uppföljning, organisation samt utveckling

- Hur har regionala kulturpolitiska mål och prioriteringar tagits fram? Fångar, enligt din uppfattning, existerande mål och prioriteringar all relevant verksamhet? (Kulturplanen)
- Bedömer du att regionens kulturpolitiska organisation underlättar måluppfyllelse?
- Arbetar regionen med prioriterade målgrupper och görs i så fall riktade satsningar gentemot dessa grupper? Utgör nationella minoriteter en prioriterad målgrupp i regionen?
- Följer regionen på egen hand upp kulturutbudet i regionen samt deltagandet i detta kulturutbud?
- Var hämtas inspiration till det regionala kulturpolitiska utvecklingsarbetet?
- Finns det några platser i regionen som du tycker utmärker sig (positivt eller negativt) gällande kulturutbud – särskilt inom museiområdet och föreningsdriven kulturverksamhet? Vilka platser i regionen tycker du vore särskilt intressanta att utforska närmare?

Intervjuguide: Fallstudier 2022/2023, lokal platsnivå

Bakgrund, tillkomst och utveckling

1. Berätta din bild av hur verksamheten tillkommit? Hur byggdes den upp och hur ser den ut idag?
2. Hur kom det sig att du blev engagerad i/ kom i kontakt med den här platsen?
3. Vad var/ känner du/ till visionen från början med denna plats?
4. Platsen som sådan – hur viktig tror du/ tycker du att den är för verksamheten?
5. Vilka är det som kommer hit?

Riktad till grundaren/ansvarig för platsen:

- Vilka kontaktade du för att få till aktiviteter/verksamheter på plats?

Samverkan mellan aktörer

6. Har ni varit flera som delat på ansvaret kring att hålla i gång/ driva verksamheten? (vi menar här verksamhet som genererar kultur i någon form, både utåtriktad och i viss mån mer riktad mot kulturskapare)
7. Vilka har varit de viktigaste att samverka med? (Offentliga, privata, ideella)
 - a. Vilken roll har regionen/kommunen intagit i förhållande till verksamheten?
 - b. Vilken roll har näringslivet i förhållande till verksamheten?
 - c. Vilken roll har större ideella organisationer (typ riksorganisationer) i förhållande till verksamheten?
8. Vilka är erfarenheterna av denna samverkan? (positiva synergier /negativa)

Finansieringsformer

9. Vilka har varit med och finansierat? Har det ändrats över tid?

a, spelar det någon roll för verksamheten var finansieringen kommer ifrån?
10. Rent allmänt tycker du att det är viktigt med en kombination av olika finansieringskällor/möjligheter eller hade det räckt med en? (regionala, kommunala, EU-medel och stiftelser)
11. Hade ni de ekonomiska resurser ni behövde för att bedriva verksamheten så som du beskrev att visionen var? Om inte – hur har ni försökt hantera det?
12. Hur ser framtida finansiering ut? Finns det ekonomisk stabilitet för verksamheten?

Platsen i ett större sammanhang

13. Hur ser ni på er/verksamhetens roll i förhållande till det lokala kulturlivet?

a, Tillför ni andra värden än de kulturverksamheter som finns här runtomkring i närområdet?
14. Tänker ni är med och möjliggör kulturutbud för allmänheten?

a, Är den inriktad mot närområdet eller handlar det om att locka externa besökare till platsen?
15. Vilka är de personer eller organisationer som gör att verksamheten kan hållas igång?

a, Har det förändrats över tid?
16. Vad har utmaningen varit att få till verksamheten? Var det/ är det något specifikt som var krångligt?

Intervjuguide: Uppföljande intervjuer 2025

Nutid och utveckling

- Hur ser verksamheten/kulturlivet ut idag? Har det tillkommit nya roller/ förändrats i bemanning sedan 2022/23?

Samverkan mellan aktörer

- Har det skett förändring i samverkan avseende ansvar och finansiering sedan 2022/23? Och om ja vad har det berott på?
- Finns det ekonomisk stabilitet för verksamheten?

Platsen i ett större sammanhang

- Vad har ni för aktiviteter och kulturutbud? Har det varit en utmaning att hålla igång verksamheten/aktiviteter?
- Hur ser ni på er/verksamhetens roll i förhållande till det lokala kulturlivet?
- Vilka är det som besöker verksamheten/aktiviteten?

www.kulturanalys.se